

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie a andragogiky

**Následná péče o klienty po ukončení pěstounské péče
ve správním obvodu Městského úřadu Třinec**

**Subsequent Care for Clients After the End of Foster Care
in the Administrative District
of the Třinec Municipal Office**

Bakalářská diplomová práce

Kristina Hahnová

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Mgr. Petra Smékalová

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

.....
vlastnoruční podpis

V Olomouci dne 17.3.2010

Děkuji p. Mgr. Petře Smékalové za cenné rady a připomínky, které mi poskytla při zpracování této diplomové práce.

Anotace:

Diplomová práce pojednává o problematice následné péče o klienty odcházející z pěstounských rodin žijících ve správním obvodu Městského úřadu Třinec.

Teoretická část je zaměřená na problematiku pěstounské péče v České republice obecně - na právní normy ukotvující tuto formu náhradní rodinné péče v českém právním řádu, faktory ovlivňující umístování dětí do rodin, motivaci žadatelů o pěstounskou péči a další vlivy působící při výchově dítěte v pěstounské rodině.

V teoretické části uvádím rovněž instituce, které působí ve správním obvodu MěÚ Třinec a jsou schopny v rámci své činnosti poskytovat pomoc mladým lidem po ukončení pěstounské péče.

Pomocí empirického výzkumného šetření jsem zjišťovala, kolik mladých lidí opouštějících pěstounské rodiny na území správního obvodu Městského úřadu Třinec bude potřebovat pomoc při vstupu do samostatného života.

Cílem práce bylo vytvořit koncepci následné péče o děti, které budou v následujících letech odcházet z pěstounských rodin a vyhledat instituce, které jsou schopny poskytnout jim poradenské služby a vhodné bydlení.

OBSAH

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	
1 Definování základních pojmů a legislativní úprava pěstounské péče.....	7
1.1 Základní pojmy.....	7
1.2 Legislativní úprava pěstounské péče v České republice.....	9
1.2.1 Exkurz do historie právní úpravy pěstounské péče.....	9
1.2.2 Současná právní úprava.....	11
1.3 Právní úprava poskytování pomoci mladým lidem po ukončení pěstounské péče.....	16
1.3.1 Slovensko příkladem	17
2 Rozhodování v oblasti náhradní rodinné péče.....	18
3 Pěstounská rodina.....	21
3.1 Motivace k pěstounství.....	21
3.2 Úskalí pěstounské péče.....	23
3.3 Děti v pěstounské péči.....	25
3.4 Minulost dítěte - lze se s ní vyrovnat?.....	27
3.5 Kontakt s biologickou rodinou dítěte.....	29
4 Pomoc poskytovaná mladým lidem odcházejícím z pěstounské péče - současná situace v České republice.....	32
4.1 Následná péče o klienty po odchodu z pěstounské rodiny na území správního obvodu Městského úřadu Třinec.....	33
EMPIRICKÁ ČÁST	
5 Výzkumné šetření v pěstounských rodinách bydlících ve správním obvodu Městského úřadu Třinec.....	35
5.1 Cíl výzkumného šetření.....	35
5.2 Empirické výzkumné šetření - metody a techniky	35
5.3 Objekt výzkumného šetření.....	35
5.4 Výzkumná otázka.....	36
5.5 Výzkumná zpráva.....	36
5.6 Závěry výzkumného šetření.....	57
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61

ÚVOD

Pěstounská forma náhradní rodinné péče je díky všeobecné informovanosti o počtech dětí vyrůstajících v ústavních zařízeních i díky státní finanční podpoře stále rozšířenější.

Od roku 2003, kdy Městský úřad Třinec převzal agendu pěstounské péče v rozsahu své místní příslušnosti po zrušeném Okresním úřadě ve Frýdku-Místku, došlo ve správním obvodu Městského úřadu Třinec k trojnásobnému zvýšení počtu dětí vychovávaných pěstouny.

Přehled o počtech dětí vychovávaných v pěstounských rodinách na území třinecka uvádí následující tabulka:

rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
počet	24	29	40	60	72	75	75

V současné době vyrůstá na třinecku 75 dětí v pěstounských rodinách. Zkušenosti s poskytováním pomoci mladým lidem odcházejícím z pěstounské péče mají pracovníci sociálního odboru MěÚ Třinec malé, neboť většina dětí byla do rodin přijata v letech 2005 - 2008 a jednalo se převážně o děti útlého věku.

Následná péče o osoby po ukončení pěstounské péče není v České republice prozatím metodicky řešena, přičemž neposkytnutí kvalitní odborné pomoci při vstupu do samostatného života může vést u těchto mladých lidí k sociálnímu vyloučení.

Ve své bakalářské práci bych proto chtěla ujasnit, které organizace a instituce působící na území města Třince jsou schopny poskytnout služby, jejichž cílovou skupinou jsou mladí dospělí odcházející z pěstounské péče.

Dále bych chtěla empirickým terénním šetřením zjistit, jak početné budou v následujících letech skupiny osob odcházejících z pěstounské péče, které budou potřebovat pomoc.

Výsledky bakalářské práce by mohly být přínosem jak pro klienty, tj. mladé dospělé po ukončení pěstounské péče tím, že poskytovaná pomoc nebude nahodilá, tak i pro státní i nestátní instituce působící v Třinci a okolí, neboť budou moci s předstihem zajistit dostatek ubytovacích kapacit i odborného personálu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Definování základních pojmů a legislativní úprava pěstounské péče

Dříve než uvedu možnosti následné pomoci mladým lidem, kteří vyrůstali v pěstounské rodině, považuji za důležité definovat základní pojmy, které s náhradní rodinnou výchovou souvisí. Dále v této kapitole vymezím základní právní prameny, které pěstounskou péči upravují.

1.1 Základní pojmy

Vyrůstat v prostředí vlastní harmonické rodiny je v nejlepším zájmu každého dítěte, právem a povinností rodičů je pak děti vychovávat a pečovat o ně. V Listině základních práv a svobod je uvedeno: „Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči.“¹

Ne vždy se však rodiče chtějí anebo dokáží o své děti postarat. Je pak povinností společnosti, aby dětem zajistila péči náhradní. **Ústavní forma náhradní péče** je vykonávána v kojeneckých ústavech, dětských domovech a ve výchovných ústavech pro mládež.

Dlouhodobá ústavní péče zanechává následky téměř ve všech oblastech vývoje. Pro zdravý a zdárný vývoj dítěte je důležité, aby vyrůstalo v prostředí stálém, emočně vřelém a dítěti srozumitelném. Takovým prostředím je dobře fungující rodina - a nemůže-li to být rodina biologická, pak je vhodná rodina náhradní.²

V České republice je zaveden institut **náhradní rodinné výchovy**, ke které patří osvojení, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, poručenství a svěřením do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče.

- **Osvojení** neboli adopce je forma náhradní rodinné péče, kterou vzniká příbuzenský poměr mezi osvojencem a osvojitelem jako mezi dítětem a jeho rodiči.³

¹ Čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

² Srov. KOVAŘÍK, J. *Náhradní rodinná péče v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 120-121.

³ § 63 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

- **Pěstounská péče** je forma náhradní péče o nezletilé dítě v rodině. Pěstouni o děti osobně pečují a mají přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Zákonnými zástupci dítěte jsou nadále jeho rodiče. Pěstounská péče je státem finančně podporována. Pěstounská péče může být **individuální**, kdy dítě vyrůstá v domácnosti pěstouna, anebo může být poskytována v **zařízení pro výkon pěstounské péče**. Zařízení je přizpůsobeno pro pobyt rodiny s více dětmi v pěstounské péči.⁴
- **Pěstounská péče na přechodnou dobu** je časově omezená a končí, jakmile pominou důvody, pro které bylo dítě pěstounům svěřeno. Je řešením pro děti, které by jinak musely pobývat v ústavním zařízení. Je finančně podporována státem.⁵
- **Poručenství** je formou náhradní výchovy, pokud poručník o dítě osobně pečuje. Poručníka ustanoví dítěti soud v případě, že rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Pokud poručník o dítě osobně pečuje, má nárok na finanční podporu státu obdobně jako pěstoun.⁶
- **Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče** je rovněž formou neústavní náhradní péče. Zpravidla je takto dítě svěřováno do péče příbuzných vyžaduje-li to zájem dítěte a nemohou-li se o něj postarat rodiče.⁷

Sociální poradenství je poskytování potřebných informací přispívajících k řešení nepříznivé sociální situace osob.⁸

Sociální poradenství je bezplatné a je základní činností při výkonu sociální služby.⁹

Sociální služba je činnost zajišťující pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.¹⁰

Sociální služby mohou být pobytové, terénní nebo ambulantní.¹¹

⁴ Srov. *Průvodce pro zájemce o náhradní rodinnou péči*. Moravskoslezský kraj, 2006, s. 2-3.

⁵ Srov. *Průvodce pro zájemce o náhradní rodinnou péči*. Moravskoslezský kraj, 2006, s. 3.

⁶ Srov. *Průvodce pro zájemce o náhradní rodinnou péči*. Moravskoslezský kraj, 2006, s. 3-4.

⁷ Srov. *Průvodce pro zájemce o náhradní rodinnou péči*. Moravskoslezský kraj, 2006, s. 4.

⁸ § 37 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ § 72 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ § 3 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Domy na půl cesty jsou zařízení poskytující pobytové, poradenské a sociálně terapeutické služby pro osoby do 26 let odcházející z dětských domovů, výchovných ústavů a jiných zařízení, např. ze zařízení pro výkon pěstounské péče.¹²

Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Služba obsahuje poskytnutí stravy nebo pomoc při jejím zajištění, poskytnutí ubytování, pomoc při obstarávání osobních záležitostí.¹³

1.2 Legislativní úprava pěstounské péče v České republice

Pěstounská péče je v současnosti upravena třemi zákony: Zákonem č. 94/1963 Sb., rodině, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Právní úprava pěstounské péče prošla v souvislosti se společenskými změnami na území České republiky mnoha zvraty. V archivu Sbírek zákonů, který obsahuje všechny právní normy vydané od roku 1945, jsem vyhledala ty, které se vztahují k rodinnému právu a k výchově nahrazující péči rodičů.

1.2.1 Exkurz do historie právní úpravy pěstounské péče

První zákonná úprava, kterou lze označit za náhradní rodinnou péči, je zmíněna v zákoně č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. Pojem pěstounská péče se zde zatím neobjevuje, hovoří se o osvojení a o poručenství: „Poručník pečuje o nezletilce a jeho majetek místo jeho rodičů. Podléhá přitom dozoru soudu.“¹⁴ Z dalšího textu je patrné, že poručník vykonával svoji funkci bezplatně: „Přijmout poručenství je čestná povinnost; omlouvají jen důležité důvody.“¹⁵

¹¹ § 33 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

¹² § 58 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

¹³ § 57 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ § 78 odst. 2 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.

¹⁵ § 82 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.

Finanční podpora státu pro osoby, které pečují o děti, tzv. státní dětský příspěvek, byla zavedena zákonem č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže. Za povzbudivým názvem zákona se však skrývá dobová ideologie: „Je-li třeba dítě svěřit do péče nahrazující péči rodičů, bude umístěno zásadně do péče kolektivní; jinak lze dítě umístit jen v rodině, která skýtá záruku, že dítě bude vychováno k lásce k lidově demokratickému státu, a která je schopna mu poskytnout prostředí příznivé po všech stránkách pro jeho rozvoj, a to zpravidla u toho, kdo dítě osvojí.“¹⁶

V roce 1963 byl přijat zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, který je po mnoha novelizacích platný dodnes. Poprvé se zde objevuje pojem „svěření dítěte do výchovy jiného občana než rodiče.“¹⁷ Je zde zakotveno rovněž umístění dítěte do ústavní výchovy: „Tam, kde je výchova dětí vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, může soud nařídit ústavní výchovu.“¹⁸ Ustanovení o osvojení nedoznala v tomto zákoně velkých změn, zato poručenství je zcela vypuštěno a je zavedena funkce opatrovníka: „Jestliže oba rodiče nezletilého zemřeli, byli zbaveni rodičovských práv anebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, ustanoví soud opatrovníka, který bude nezletilého vychovávat, zastupovat a spravovat jeho záležitosti místo jeho rodičů.“¹⁹ „Funkce opatrovníka je čestnou povinností.“²⁰

Po letech upřednostňování ústavní výchovy byl průlomový zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči. Účel zákona byl vyjádřen slovy: „Socialistický stát vytváří všestranné podmínky pro zdravý vývoj a výchovu dětí. Výchova dětí v řádné občany socialistického státu je především povinností rodičů. V případech, kdy není rodiči zabezpečena řádná výchova dětí, mohou orgány k tomu příslušné činit potřebná výchovná opatření podle zákona o rodině. K prohloubení těchto opatření se umožňuje svěřit dítě do pěstounské péče podle tohoto zákona, jestliže nelze zajistit řádnou výchovu dítěte především jeho osvojením a ústavní výchova není vhodná.“²¹ Zákon byl platný až do roku 1999 a zavedl pojmy a úpravu, která je dodnes používána, ačkoliv je roztříštěná mezi současný zákon o rodině, zákon o sociálně-právní ochraně dětí a zákon o státní sociální podpoře. Pěstoun byl povinen o dítě osobně pečovat, při výchově dítěte měl práva a povinnosti rodičů. Dítě v pěstounské

¹⁶ § 9 zákona č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže.

¹⁷ § 45 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

¹⁸ § 45 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

¹⁹ § 78 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

²⁰ § 78 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

²¹ § 1 zákona č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči.

pěči mělo nárok na příspěvek na úhradu jeho potřeb, pěstounovi náležela za výkon pěstounské péče odměna. Vyhláškou ministerstva práce a sociálních věcí č. 52/1973 Sb., která zákon o pěstounské péči prováděla, byl stanoven způsob vedení evidence dětí a žadatelů o pěstounskou péči okresními úřady.

1.2.2 Současná právní úprava

Hlavními zákonnými normami, které upravují současný právní rámec pěstounské péče jsou:

- zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Vzhledem k tomu, že se jedná o právní normy, jejichž znalost je pro pracovníka v pomáhající profesi na úseku náhradní rodinné péče nezbytná, přibližují jejich znění v následujícím textu.

Pěstounská péče může vzniknout výhradně rozhodnutím soudu. Dítě může být svěřeno do pěstounské péče jednotlivci nebo manželské dvojici. V případě, že je dítě svěřeno jednomu z manželů, musí druhý manžel vyjádřit před soudem souhlas. Pěstoun je povinen o dítě osobně pečovat. Při péči o dítě vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů. O závažných věcech, jakými jsou například některé lékařské úkony, získání cestovního dokladu, přihlášení ke studiu na střední školu, rozhodují nadále rodiče dítěte. Považuje-li pěstoun rozhodnutí rodiče za neslučitelné se zájmem dítěte, může se domáhat rozhodnutí soudu. Pěstoun tedy není zákonným zástupcem dítěte a nemá k němu vyživovací povinnost.²²

Jestliže rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, ustanoví soud dítěti poručníka, který bude nezletilého vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek místo jeho rodičů.²³ V praxi může dojít k situaci, že rodiče dítěte umístěného do pěstounské péče jsou z důvodu

²² § 45a až § 45d zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

²³ § 78 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

dlouhodobého nezájmu o dítě zbaveni rodičovské zodpovědnosti a pěstoun je ustanoven poručníkem dítěte.

Z vážných důvodů může soud rozhodnout o zrušení pěstounské péče; učiní tak vždy, když o to požádá pěstoun.²⁴ Pěstounská péče zaniká dosažením zletilosti dítěte. Pěstounskou péčí nevzniká příbuzenský vztah dítěte s pěstouny a jejich příbuznými. Přesto se tyto vztahy neformálně vytvářejí a udržují.

Pěstoun ani poručník nemá k dítěti vyživovací povinnost. Stát proto zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte jak rovněž i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Dítěti v pěstounské péči náleží podle zákona o státní sociální podpoře příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Nárok na příspěvek je zachován i po dosažení zletilosti dítěte, nejdéle však do 26. roku věku dítěte, pokud dítě žije v domácnosti pěstouna. Výše příspěvku činí u nezaopatřeného dítěte 2,3 násobek životního minima dítěte, u zaopatřeného (například sirotčím důchodem) nezletilého dítěte 1,4 násobek životního minima dítěte. V případě zdravotně postiženého dítěte se koeficient, kterým se násobí životní minimum dítěte, zvyšuje úměrně stupni postižení a činí 2,35 u dlouhodobě nemocného dítěte, 2,9 u dlouhodobě zdravotně postiženého dítěte a 3,1 u dlouhodobě těžce zdravotně postiženého dítěte.²⁵

Pěstoun má nárok na odměnu pěstouna, která je poskytována ve výši životního minima jednotlivce za každé dítě svěřené do pěstounské péče. V roce 2009 činí odměna za jedno dítě 3 126,- Kč měsíčně.²⁶

Pečuje-li pěstoun alespoň o tři děti v pěstounské péči nebo alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II., III. nebo IV., náleží pěstounovi odměna ve zvláštních případech. Výše této odměny činí součin částky životního minima jednotlivce a koeficientu 5,5. Za každé další dítě v pěstounské péči se odměna pěstouna zvyšuje o 0,5 životního minima jednotlivce a o 0,75 životního minima jednotlivce, jde-li o další dítě s II., III. nebo IV. stupněm závislosti. Zvláštní odměna pěstouna se posuzuje jako plat.²⁷

²⁴ § 45a odst. 4 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

²⁵ § 37 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ § 40 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ § 40a zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Při převzetí dítěte vzniká pěstounovi nárok na jednorázovou dávku, která činí u dítěte do 6 let věku 8 000,- Kč, u dítěte od 6 do 15 let věku 9 000,- Kč a u dítěte od 15 do 18 let věku 10 000,- Kč.²⁸

Pěstoun, který má v pěstounské péči nejméně 4 děti, má nárok na příspěvek na nákup motorového vozidla. Výše dávky závisí na ceně motorového vozidla a může činit až 70 % ceny, maximálně však 100 000,- Kč. Tento příspěvek může být poskytnut i na opravu vozidla. Pěstoun nesmí toto vozidlo používat k výdělečné činnosti.²⁹

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, podrobně upravuje postup zprostředkování osvojení i pěstounské péče. Zprostředkování se provádí jen na žádost fyzické osoby, která má zájem stát se osvojitelem nebo pěstounem.³⁰ Žádost se podává u obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa bydliště žadatelů. Obecní úřad obce s rozšířenou působností postupuje kopii spisové dokumentace krajskému úřadu.

Zprostředkování osvojení a pěstounské péče v České republice zajišťují krajské úřady a ministerstvo práce a sociálních věcí, osvojení dětí z České republiky do ciziny nebo dětí z ciziny do České republiky Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně.³¹

Zprostředkování pěstounské péče se neprovádí, podala-li návrh na svěřeni osoba dítěti příbuzná nebo osoba blízká dítěti nebo jeho rodině.³² Navrhovatel v takovém případě pošle svůj návrh přímo místně příslušnému soudu, který ve věci rozhodne.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností vyhledává děti vhodné do pěstounské péče i osoby vhodné stát se pěstouny a vede o dětech i žadatelích spisovou dokumentaci.³³

Spisová dokumentace žadatele obsahuje žádost s osobními údaji, doklad o státním občanství nebo povolení či hlášení k pobytu na území České republiky, opis rejstříku trestů, který vyžaduje obecní úřad obce s rozšířenou působností a který obsahuje i

²⁸ § 41 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹ § 42 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění.

³⁰ § 20 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

³¹ § 20 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

³² § 20 odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

³³ § 21 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

zahluzená odsouzení, zprávu o zdravotním stavu předloženou žadatelem, údaje o ekonomických a sociálních poměrech, písemný souhlas ke zjišťování potřebných údajů o způsobu života žadatele a vhodnosti výchovného prostředí, písemný souhlas s účastí na přípravě osob k přijetí dítěte do rodiny a stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti.³⁴

Spisová dokumentace dítěte obsahuje jeho osobní údaje, doklad o státním občanství, případně o povolení k trvalému pobytu nebo o hlášení k pobytu na území České republiky, údaje o sociálních poměrech dítěte, jeho rodičů, sourozenců, popřípadě prarodičů, rozhodnutí soudu o výchově dítěte, bylo-li vydáno, zprávu o zdravotním stavu a vývoji dítěte.³⁵

Pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče se u žadatelů posuzuje charakteristika osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, který zahrnuje posouzení, zda zdravotní stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání dlouhodobé péči o dítě, předpoklad vychovávat dítě, motivace, která vedla k žádosti o svěřeni dítěte do náhradní rodinné péče, stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině.³⁶

Pokud žadatelé vyhoví kritériím odborného posouzení, rozhodne krajský úřad správním rozhodnutím o jejich zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování pěstounské péče.³⁷

Zjistí-li krajský úřad nebo ministerstvo, že v evidenci žadatelů je žadatel vhodný stát se pěstounem dítěte vedeného v evidenci dětí, oznámí neprodleně písemně tuto skutečnost žadateli. Na základě oznámení krajského úřadu nebo ministerstva má žadatel právo seznámit se s dítětem a ten, u něhož se dítě nachází, je povinen toto seznámení umožnit. Žadatel má možnost seznámit se s dítětem a podat žádost o svěřeni dítěte do 30 dnů ode dne, kdy mu bylo oznámení doručeno. O žádosti rozhoduje obecní úřad obce s rozšířenou působností.³⁸

Jestliže krajský úřad nezprostředkuje pěstounskou péči do 3 měsíců od zařazení dítěte nebo do 3 let od zařazení žadatele do evidence, zašle do 15 dnů kopii údajů

³⁴ § 21 odst. 5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

³⁵ § 21 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ § 26 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

³⁷ § 22 odst. 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

³⁸ § 24 odst. 2 a 3 zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

z těchto evidencí ministerstvu práce a sociálních věcí pro zařazení do evidence tohoto ministerstva.³⁹

Krajský úřad pro děti vedené ve své evidenci vyhledává vhodné pěstouny i ze seznamu žadatelů vedených ministerstvem.⁴⁰

Kromě postupu při zprostředkování upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí i možnost výkonu pěstounské péče v tzv. zařízení pro výkon pěstounské péče. Zřizovatelem takového zařízení může být obec a kraj. Zařízení se zpravidla nachází v samostatném objektu nebo v prostorách, které zřizovatel vybaví jako byt pro rodinu s větším počtem dětí. Pěstoun uzavírá se zřizovatelem písemnou dohodu o výkonu pěstounské péče. V zařízení by nemělo být víc jak 6 dětí. Tento počet lze překročit, budou-li pěstounovi svěřeni do pěstounské péče sourozenci nebo půjde-li o dítě pěstouna, které s ním v době uzavírání dohody nebydlelo. Dohoda musí rovněž obsahovat výčet nákladů na domácnost, z nichž část hradí pěstoun a část ve výši devíti desetin poměrné části nákladů na domácnost za svěřené děti hradí zřizovatel. Povinností zřizovatele je rovněž hradit náklady spojené s opravami a údržbou objektu zařízení a jeho vybavení, pokud v jednotlivém případě přesahují 100,- Kč. Děti, u nichž se vykonává pěstounská péče v zařízení pro výkon pěstounské péče, jsou zabezpečeny dávkami státní sociální podpory jako jiné děti svěřené do pěstounské péče. Pěstoun je zajištěn odměnou pěstouna, která je v tomto případě vyplácena zřizovatelem. Její výše se neliší od odměny poskytované podle zákona o státní sociální podpoře.⁴¹

Podle platné právní úpravy je možná, i když málo používaná, tzv. pěstounská péče na přechodnou dobu. Vykonávat ji mohou pouze pěstouni, kteří prošli odbornou přípravou a jsou krajským úřadem vedeni jako osoby vhodné pro tuto formu péče. Do pěstounské péče na přechodnou dobu může být dítě svěřeno soudem pouze v případech, které uvádí zákon o rodině. Jedná se o dobu, po kterou ze závažných důvodů nemůže dítě vychovávat rodič, dále na dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením, tj. po šesti týdnech od narození dítěte, a na dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlasu rodičů k osvojení, tj. v případě naprostého nezájmu rodičů o dítě od jeho narození.⁴²

³⁹ § 22 odst. 8 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ § 24 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

⁴¹ § 44 až §47 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

⁴² § 27a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

1.3 Právní úprava poskytování pomoci mladým lidem po ukončení pěstounské péče

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zahrnuje osoby propuštěné ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo z pěstounské péče po dosažení zletilosti, respektive v 19 letech mezi osoby, které jsou s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků ohroženy sociálním vyloučením a lze jim poskytnout dávky pomoci v hmotné nouzi.⁴³

Dávkami pomoci v hmotné nouzi jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.⁴⁴ Jsou poskytovány za podmínek stanovených zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

Sociálním vyloučením se rozumí vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.⁴⁵

Mladí lidé, kteří ukončili náhradní výchovu, ať už ústavní nebo rodinnou, obvykle nemají vhodné rodinné zázemí, které by jim pomohlo v začátcích samostatného života, a ponechání bez odborné pomoci jsou sociálním vyloučením ohroženi.

Podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb, ke kterým patří i poradenství, upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Sociální poradenství je rozděleno na základní, které zahrnuje poskytování potřebných informací, a na odborné, které se zaměřuje na potřeby jednotlivých sociálních skupin a je poskytováno ve specializovaných poradnách.⁴⁶

Zákon o sociálních službách pamatuje výslovně na osoby do 26 let věku, které opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež a umožňuje zřizovat pro tuto skupinu občanů zařízení sociálních služeb, tzv. domy na půl cesty.⁴⁷ Domy na půl cesty poskytují ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání

⁴³ § 2 odst. 6 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁴ § 4 odst. 1 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁵ § 3 odst. f zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶ § 37 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁷ § 58 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

osobních záležitostí.⁴⁸ Mladí lidé mohou po odchodu z pěstounské rodiny využít služeb, které domy na půl cesty nabízejí. Další možnost ubytování nabízejí azylové domy, které poskytují pomoc i při obstarávání osobních záležitostí.⁴⁹

1.3.1 Slovensko příkladem

Ve Slovenské republice upravuje následnou péči o mladé osoby odcházející z náhradní výchovy obdoba našeho zákona o sociálně-právní ochraně dětí, zákon č. 305/2005 Z.z., o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele. Obsahuje některé pro nás nové prvky jako spoluúčast obcí na výkonu ústavní výchovy, finanční mechanismy sanace rodiny a sociální kuratelu, která je poskytována i mladým dospělým po ukončení ústavní nebo ochranné výchovy anebo osobám, které požádají o pomoc při řešení nepříznivé sociální situace. Jedná se tedy o speciální úsek sociální služby poskytované a garantované státem, kterou mohou využít i mladí lidé odcházející z pěstounských rodin.⁵⁰

⁴⁸ § 58 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁹ § 57 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁰ http://www.sos-vesnicky.cz/index.php?Mode=file&Title=File:Adam_Kristek.pdf, ze dne 11.3.2010.

2 Rozhodování v oblasti náhradní rodinné péče

Předvídat počet mladých lidí, kteří budou po odchodu z pěstounské péče potřebovat následnou pomoc, znamená rovněž zvážit, zda dítě nebude muset z náhradní rodiny odejít předčasně, před dosažením zletilosti. Považovala jsem za potřebné přiblížit v následující kapitole faktory ovlivňující stabilitu výkonu pěstounské péče.

V náhradní rodinné péči je hledána pro určité konkrétní dítě co nejvhodnější forma náhradní rodinné péče a co nejvhodnější náhradní rodiče. Náhradní rodina by měla být schopna bezpodmínečného přijetí dítěte, tedy bez hodnocení jeho schopností a výkonů.⁵¹

Významný vliv na úspěšnost pěstounské péče má zodpovědné rozhodování v oblasti náhradní rodinné péče, které je v kompetenci zvláštních orgánů krajů, tzv. poradních sborů.

Pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče zřizují jednotlivé kraje a ministerstvo práce a sociálních věcí poradní sbory, které ze seznamu žadatelů vybírají a doporučují osoby vhodné pro určité dítě. Poradní sbor tvoří odborníci působící v oblasti sociálně-právní ochrany. Měli by to být zejména odborníci z oboru pediatrie, psychologie, pedagogiky, zástupci školských, zdravotnických nebo sociálních zařízení pro výkon ústavní výchovy. Poradní sbor má nejméně 5 členů. Tajemníkem krajského poradního sboru je zaměstnanec krajského úřadu, analogicky tajemníkem poradního sboru ministerstva je zaměstnanec ministerstva práce a sociálních věcí.⁵²

Při výběru žadatelů pro určité dítě by krajské úřady, ministerstvo práce a sociálních věcí a jejich poradní sbory měly brát v úvahu následující hlediska:

a) **Právní situace dítěte.** Dítě, které není takzvaně právně volné, to je u kterého rodiče nedali souhlas k osvojení, nebo nebyli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, není možno umístit do osvojení, ale pouze do pěstounské péče nebo do ústavního zařízení.⁵³

⁵¹ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 224 - 225.

⁵² § 38a §38b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

⁵³ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 225.

b) **Biofyzické faktory.** V případě osvojení by riziko možného závažného geneticky podmíněného poškození dítěte nemělo překročit hranici 10 %. V případě vyššího rizika je vhodným řešením pěstounská péče. Žadatelé by měli být vždy podrobně seznámeni se všemi riziky, ohroženími a postiženími dítěte, aby měli možnost se promyšleně a zodpovědně rozhodnout. Pohlaví dítěte může být významné u skupiny poměrně výjimečných poruch, jako je hemofilie a svalová dystrofie, u chlapců bývá častější drobné poškození centrálního nervového systému, které je pak častou příčinou poruch chování. Děti se somatickým postižením, zejména těžkým, zakládajícím invaliditu, by měly být umístěny do pěstounských rodin za předpokladu úplné informovanosti a přípravy pěstounů.⁵⁴

c) **Vývojové faktory.** Dítě v kojeneckém věku je zpravidla umísťováno do osvojení. Do pěstounské péče je dítě tohoto věku umístěno v případě méně příznivé zdravotní prognózy anebo pokud je dítě součástí sourozenecké skupiny. Limitem pro osvojení je předškolní věk. U dětí nad 5-6 let je vhodnější pěstounská péče. V pěstounské péči se zdá být limitem věk 11 let. Výjimečně, se značnou opatrností a např. v rámci sourozenecké skupiny, lze uvažovat i o dětech starších, většinou je však pro děti starší věkové kategorie vhodnějším řešením ústavní péče. Při prognóze podprůměrné inteligence je dítěti indikována pěstounská péče, osvojení je pouze „přijatelné“. I děti s mentálními defekty v pásmu lehké slaboduchosti lze „přijatelně“ umístit do pěstounské péče. Vývojová poškození prostředím, zejména psychická deprivace a její následky, vyžadují prostředí, které je léčebné a nápravné. Ústavní zařízení by měla být pouze nouzovým řešením. Rozlišení typu osobnosti deprivovaného dítěte umožňuje vhodně diferencovat - útlumový, hypoaktivní typ dítěte je vhodný i do početnějších pěstounských rodin. U typu sociální provokace, který by ve skupině pěstounských dětí mohl strádat a zároveň byl zdrojem konfliktů a problémů je vhodná individuální pěstounská péče.⁵⁵

d) **Sociální faktory.** Při výběru formy náhradní rodinné péče je nutno brát v úvahu biologickou rodinu dítěte - rodiče, sourozence, prarodiče a další příbuzné. Pokud rodiče či prarodiče zůstávají s dítětem v kontaktu, nelze uvažovat o adopci. Možné je umístění dítěte do pěstounské péče za předpokladu, že pěstouni jsou se zájmem biologické rodiny srozuměni a jsou ochotni s ní být nějakým způsobem ve styku.⁵⁶

⁵⁴ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 225.

⁵⁵ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 225-226.

⁵⁶ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 226.

e) **Situační faktory.** Dostupnost odborných služeb, léčebné a rehabilitační péče by měla ovlivňovat volbu určité lokality a tím i určité náhradní, většinou pěstounské rodiny. Důležitou okolností je i vzdálenost dítěte od jeho původní rodiny. Tam, kde je kontakt s rodinou doporučen, by měla být vzdálenost mezi bydlištěm nové rodiny a bydlištěm rodiny biologické co nejmenší. Tam, kde je naopak kontraindikován a nežádoucí, by naopak měla vzdálenost tvořit ochrannou bariéru.⁵⁷

Výše uvedená hlediska, faktory, se vzájemně ovlivňují a podmiňují a je třeba je zvažovat v konkrétní situaci jednotlivého dítěte.

⁵⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 226-227.

3 Pěstounská rodina

V následující kapitole se zaměřím na problematiku výkonu pěstounské péče, na motivaci žadatelů k přijetí dítěte do výchovy, na vlivy, se kterými se děti umísťované do náhradní rodiny i jejich pěstouni musí vyrovnat. Jedná se o faktory ovlivňující stabilitu pěstounské péče, spokojenost pěstounů i dětí, a ve svém důsledku i počet mladých lidí, kteří budou potřebovat odbornou pomoc po ukončení náhradní rodinné výchovy.

3.1 Motivace k pěstounství

Pěstounská péče se stala pro občany České republiky již zavedeným a srozumitelným institutem. Svědčí o tom i počty žadatelů o pěstounskou péči. V roce 2003 bylo podáno 809 nových žádostí, v roce 2004 žádalo nově 760 žadatelů, v roce 2005 pak 703 žadatelů a v roce 2006 to bylo 682 nových žadatelů. Nejvíce pěstounských rodin bylo v roce 2005 v Moravskoslezském kraji (886), dále ve Středočeském kraji (487) a v Ústeckém kraji (472). Pokles počtu žadatelů o pěstounskou péči lze podle dlouhodobých statistických výsledků považovat za přechodný. Méně příznivý je vývoj ve struktuře žadatelů, neboť je stále málo osob ochotných přijmout do pěstounské péče děti odlišných etnik a se zdravotním handicapem.⁵⁸

Motivy, které vedou budoucí náhradní rodiče k rozhodnutí o přijetí dítěte jsou různorodé, od oficiálně uváděných po nevědomé nebo skrývané.

Albín Škoviera ve své knize Dilemata náhradní výchovy rozděluje motivaci pro náhradní rodičovství následovně:

- Motivы zveřejněné:

Altruistický. Snaha, ochota a reálná možnost pomoci těm dětem, které pomoc potřebují.

Profesionální. Přesvědčení zájemců, že dětem rozumějí a že to s nimi umějí.

Emocionální. Láska k dětem, pozitivní vztah k nim, snaha o plnější život.

Nenaplněné rodičovství. Touha prožít si rodičovství aspoň psychologicky, když už to není biologicky možné, zabezpečení kontinuity rodiny.

„Rodinný.“ V rodině s jedináčkem doplnění sourozence.

⁵⁸ Srov. GABRIEL, Z. NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008, s. 50 - 51.

Smysl života, životní náplň. „Náhrada“ prázdného místa po vlastních dětech nebo přijetí poslání např. v rámci náboženského společenství.

Ekonomické zabezpečení. Snaha o smysluplné podělení se o přebytek materiálních statků.

Záchranář. „Spasitelský komplex.“ Když nemůže „spasit“ svět, tak alespoň jedno dítě.

- **Motivy neveřejné:**

Pragmatismus. Může jít o dostupnou práci a možnost smysluplně strávit čas v konkrétním prostředí, které neposkytuje jiné možnosti.

Ekonomické přilepšení. Stabilní příjem (netýká se adopce).

Rodinná povinnost. Pocit rodinné sounáležitosti a společenské očekávání vytvářejí tlak na přijetí dítěte (týká se především pěstounství v rámci příbuzenstva).

Společenský status. Starat se o dítě, resp. být zaměstnaný je společensky uznávaná morální hodnota.

Ubytování. Je (bylo) součástí SOS vesničky, pěstounského zařízení i Dětského městečka.

Publicita. Motivací je sebe prezentace (např. u některých „hvězd“ v zábavním průmyslu).

- **Motivy skryté:**

„Něco si dokazují.“ Aspirace nerealizovaného nebo neúspěšného rodičovství se přesunou na dítě „zvenku“.

„Vykoupím své viny.“ Pokus o odčinění, které bývá součástí pocitů viny souvisejících s nezvládnutou výchovou vlastní dcery či syna.

„Čekám, že mi dítě bude vděčné a že mne ocení.“ Zájemce od dítěte podvědomě očekává „pohlazení“, vděčnost. Může jít o nezralého dospělého, kterému v dětství chybělo dostatečné ocenění, nebo hledání „náhradního“ objektu, který zastoupí ty, kteří tuto potřebu aktuálně nenaplnují (manžel, vlastní děti).

Řešení partnerské krize. Příchod dítěte „zvenku“ má zlepšit narušený nebo málo naplněný partnerský vztah.

Psychopatologické motivy. Nejčastěji jde o heterosexuálně nebo homosexuálně pedofilní zaměření.

Mocenské ambice. Rodičovská pozice umožňuje prostřednictvím budování závislosti uplatnění mocenských ambicí.⁵⁹

⁵⁹ Srov. ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 54.

3.2 Úskalí pěstounské péče

Pěstouni by měli znát dostupné informace o zdravotním a psychickém stavu dítěte, o jeho sociálním původu i jeho právní situaci. To vše by měli získat od sociálních pracovníků, psychologů, lékařů, pracovníků zařízení, odkud děti do rodiny přicházejí. Pěstouni by měli být vnitřně přesvědčeni o správnosti svého rozhodnutí přijmout dítě. Měli by mít vhodné bytové podmínky a dostatečné finanční zajištění. Pracovní vytíženost pěstounů by měla být taková, aby měli dostatek času na výchovu dítěte, případně aby jeden z manželského páru zůstal s malým dítětem doma. Pěstouni by se měli těšit dobrému psychickému i fyzickému zdraví, aby u nich byl předpoklad dlouhodobé schopnosti mít dítě v péči. O svém úmyslu přijmout dítě do péče, by budoucí pěstouni měli hovořit i v širší rodině. Je nezbytné, aby dítě bylo dobře přijato budoucími sourozenci, babičkami a dědečky a dalšími příbuznými.⁶⁰

Před přijetím dítěte by žadatelé měli zhodnotit, zda mají dostatek duševních a fyzických sil, zda jsou dostatečně tolerantní vůči druhým, zda jsou ochotní vzdát se svého pohodlí, přizpůsobit se. Při zvažování všech pro a proti je nezbytné, aby žadatelé byli k sobě upřímní, aby respektovali obavy a pochybnosti vlastní i druhého manžela. Ten, u kterého je silnější motivace, přehlídí někdy výhrady partnera. Případné potíže s výchovou dítěte pak mohou vyústit v ukončení pěstounské péče nebo i v rozpad manželství.⁶¹

Při výchově přijatých dětí mají pěstouni specifické problémy. Někteří pěstouni zejména malých dětí se snaží dítěti vynahradiť to, co špatného prožilo, a dítě velmi rozmazlují, vše mu dovolují. Přílišné ochránářské postoje pěstounů, nedůslednost a utajování problémů dítěte, může vést k poruchám chování dítěte. Pěstouni by měli pamatovat na to, že rodina má mít určitý řád, aby mohla plnit všechny své funkce. Nemělo by se však jednat o extrémní liberální nebo naopak direktivní výchovy. Při výchově mají být zohledňovány individuální rysy dítěte a zároveň dítě má mít určité hranice vhodnosti a nevhodnosti chování. I předškolní děti mají mít vymezeny své povinnosti, podílet se na práci a životě celé rodiny, aby s ní byly více spojeny. Je potřeba dítě pochválit za splnění „jeho“ úkolu, vytváří se tak adekvátní sebepojetí a dobrá pozice v rodině. Pěstouni mají často již před přijetím dítěte zkušenosti s výchovou vlastních dětí. Přesto je přijetí dalšího dítěte zátěží časovou i psychickou.

⁶⁰ Srov. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 20 - 22.

⁶¹ Srov. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 112.

Pokud dítě vyžaduje zvýšenou zdravotní nebo výchovnou péči, přiznávají pěstouni s odstupem času, že to byla zátěž větší, než si dovedli představit. Jejich vztahy se pod touto zátěží změní, projdou zkouškou. Problémy různého druhu mohou vznikat také ve vztazích mezi vlastními i dříve přijatými dětmi a dítětem novým. Proto by všechny děti z rodiny měly být připraveny na příchod nového sourozence přiměřeně svému věku. Přesto se může po prvních dnech pobytu dítěte vyvinout napětí nebo nějaký konflikt. Situaci většinou vyřeší rodina sama, v závažnějších případech je dobře vyhledat dětského psychologa. Hlavní by pro tuto situaci mělo být, aby děti měly pocit, že je pěstouni mají i při novém dítěti stejně rádi, že rodina nebyla nijak narušena.⁶²

Častým požadavkem pěstounů je změna příjmení přijatého dítěte. Zejména u rodin s větším počtem přijatých dětí tak vzniká lepší pocit sounáležitosti. I děti, které na původní rodinu nevzpomínají v dobrém, si přejí mít stejné příjmení jako jejich noví rodiče. Je to pro ně důkaz, že opravdu patří do nové rodiny. Z hlediska pěstounů se propůjčením příjmení přijatému dítěti zvyšuje zodpovědnost za dítě - nikoliv z hlediska právního, ale rozhodně z hlediska morálního. Ke změně příjmení by mělo dojít pokud možno před nástupem dítěte do školy, aby nebylo vystaveno zvědavým dotazům spolužáků. V pěstounských rodinách, kde přijali už děti větší, které si na své příjmení zvykly, pěstouni o změnu příjmení zpravidla nežadají. Důvodem bývá i obava, že by popudili biologické rodiče, kteří by se změnou museli souhlasit, pokud mají zachována rodičovská práva. Stejně příjmení všech členů rodiny je sice jedním z vnějších znaků rodinné identity, ale dobrými pěstouny jsou i ti, u nichž se přijaté děti jmenují jinak.⁶³

Někteří pěstouni žádají do péče další a další děti bez reálného zhodnocení vlastní situace. Tito pěstouni často jednají v domnění, že musí „zachránit“ co nejvíce dětí. Další dítě do rodiny neznamena jen zajistit stravu pro dalšího člena. Příchod nového dítěte změní dosavadní vztahy v rodině, jeho sžívání s rodinou bude vyžadovat od ostatních pochopení, trpělivost, čas. Podle praktických zkušeností i podle výzkumů je pro velké pěstounské rodiny počet dětí osm až deset horní hranicí pro ještě dobré vzájemné vztahy. Takto velké rodiny ostatně bývaly časté v 19. století, na venkově ještě déle.⁶⁴

⁶² Srov. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 120 - 122.

⁶³ Srov. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s.118.

⁶⁴ Srov. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s.126.

3.3 Děti v pěstounské péči

Do náhradní rodinné péče jsou v současné době pouze v malém procentu případů svěřovány děti osiřelé, kterým jeden nebo oba rodiče zemřeli. Takovýchto dětí se většinou ujímají prarodiče nebo jiní příbuzní. Většina dětí, které jdou do pěstounských rodin, je takzvaně „sociálně osiřelých“. Tyto děti mají žijící rodiče nebo jednoho z nich, ale ti se o ně nemohou, nechtějí nebo neumějí postarat. Ocitly se mimo vlastní rodinu, přičemž není naděje, že by se poměry v rodině v přijatelné době změnilo k lepšímu. Jedná se často o děti s různými zdravotními či psychomotorickými obtížemi, děti starší, skupiny sourozenců nebo jiného etnika, u nás zejména děti rómské případně vietnamské. Zcela malé děti bývají umísťovány do pěstounské péče z důvodů, které brání osvojení – rodiče dítěte nebyli zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo nedali k osvojení souhlas.

Přijmout dítě starší, postižené či jiného etnika vyžaduje od pěstounů především trpělivost a odvalu unést případné problémy jak ze strany dítěte, jehož projevům nemusí vždy rozumět, tak i ze strany původní rodiny. Přijetí postiženého dítěte znamená pro pěstouny poznat problematiku zdravotního stavu dítěte a možnosti dalšího vývoje, poznat specifické potřeby dítěte a možné vývojové odchylky.

Do pěstounské rodiny přicházejí děti nejčastěji z ústavního zařízení, kde byly na základě souhlasu rodičů anebo na základě rozhodnutí soudu. Zákon o rodině umožňuje umístit dítě do náhradní rodiny přímo z rodiny biologické, v níž nemůže být trvale vychováváno. Prakticky k tomu však nedochází. Je považováno za právně schůdnější a pro emoční vývoj zejména staršího dítěte bezpečnější, aby po nějakou dobu bylo v citově neutrálním prostředí, jakým je například dětský domov. V tomto zařízení dítě teprve postupně navazuje kontakt s novou rodinou, poznává její domácí zázemí v rámci víkendových pobytů. Teprve pokud dojde k vzájemné citové vazbě je dítě svěřeno do předpěstounské a později do pěstounské péče a v nové rodině zůstává natrvalo.⁶⁵

Na základě dlouhodobých zkušeností lze uvést, že děti jsou schopné vytvořit si citové vazby k novým rodičům i v pozdějším dětství. Snazší je to pro děti, které ještě neměly možnost vytvořit si pozitivní emoční pouto k dospělé osobě. Děti, které zažily traumata v původní rodině, které byly odejmuty z vlastní rodiny, nepřicházejí do nového vztahu s dobrým očekáváním a vytváření nového vztahu může být obtížné.

⁶⁵ Srov. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 18 - 20.

Noví rodiče si proto zasluhují pochopení a odbornou pomoc. Dítě k nim přichází již z části zformované a proto požadavky na jejich rodičovské dovednosti jsou větší. Pravděpodobnost vzniku interpersonálních obtíží je sice větší, ale to platí pouze pro menšinu, která je zranitelnější díky spojení minulých a současných okolností.⁶⁶

Vztah k dítěti by pěstouni měli modifikovat v závislosti na jeho věku. Malé dítě rádo přijímá pomazlení, neustálý zájem dospělé osoby. Školáci se již mazlení raději vyhýbají a dospívající je většinou nesnášejí. Pokud mají se starším dítětem navíc výchovné problémy, pociťují pěstouni chování dítěte jako nevděk, případně hledají u dítěte horší genetické dispozice.⁶⁷

Problémy při výchově, se kterými se pěstouni setkávají, často pramení v psychické deprivaci dítěte, ke které došlo zanedbáváním v původní rodině, případně málo podnětným prostředím v ústavním zařízení. Ukazatelem deprivativního poškození je zejména řeč. Předpokladem normálního vývoje řeči u kojenců a batolat je individuální kontakt s matkou a dalšími blízkými osobami a jejich kladné přijímání dítěte. V ústavní péči jsou tyto možnosti omezeny. Děti přicházející do pěstounské péče mívají vývoj řeči v různé míře opožděný. Dítěti odňatému z velmi špatné rodiny chybí spontánnost, typické kladení otázek, nezná zdobněliny, chybí mu typická dětská radost a zvědavost.

U deprivovaných dětí se může projevit povrchnost citových vztahů, přitom mají výraznou potřebu „někomu patřit“. Vlastní rodiče si mohou idealizovat, ačkoliv si na ně nepamatují, nebo s nimi neprožily nic dobrého. Deprivované děti z dětských domovů a z dysfunkčních rodin mívají častěji odloženou školní docházku z důvodu nezralosti. Ve škole pak mívají horší prospěch, než odpovídá jejich skutečným intelektovým schopnostem. Častěji proto taky bývají navrhovány do speciální školy. U těchto dětí se deprivace často projevuje nápadnostmi a výkyvy v chování, zvláště v sociálním styku. Mohou se objevit neurotické potíže, citová otupělost, nedůvěra k lidem, v některých případech i agresivita. Starší děti mívají problémy se začleněním do kolektivu, mohou se projevovat nežádoucí rysy charakteru, jsou náchylnější ke vzniku závislosti na alkoholu a jiných drogách.

Umístění deprivovaného dítěte do pěstounské rodiny má na jeho vývoj prokazatelně pozitivní vliv. Dochází k urychlení vývoje řeči a k vyrovnání poškození v oblasti citové i sociální. Kvalita náhradní rodiny, vytvoření dobrých rodičovských vztahů vůči

⁶⁶ Srov. SCHAFFER, H.R. *Rozhodujeme o dětech*. 1. vyd. MPSV ČR, Praha, 1994, s. 191 - 194.

⁶⁷ Srov. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 122 - 123.

svěřenému dítěti jsou nejvýznamnějšími faktory působícími při nápravě psychické deprivace dítěte.⁶⁸

Téměř každé dítě umístěné do náhradní rodinné péče, má nějaké sourozence. Pokud tyto děti byly společně v ústavním zařízení, vyrůstaly spolu v biologické rodině, je povinností příslušných úřadů, aby vztahy dětí byly zachovány a aby děti byly svěřeny do pěstounské péče společně, přestože by jako jednotlivci byly nabídnuty do adopce. Přijetí dvou nebo tří sourozenců se daří svěřit žadatelům, kteří pro to mají bytové a hlavně osobnostní podmínky, i když původně žádali o jedno dítě a možnost přijetí sourozenců spíše jen připouštěli. Adaptace sourozenců v nové rodině bývá jiná, než u přijetí jednoho dítěte. Děti jsou spolu a to je posiluje. Lépe zvládají nové prostředí. Pěstounům může někdy připadat, že si děti vytvořily svoje společenství, které se obrátilo proti nim. Pěstouni by měli respektovat jejich vztahy a dál se snažit integrovat je do rodiny. Kde pěstouni mají vlastní děti, nebo jsou už dospívající či dospělé, je situace jednodušší než v těch rodinách, kde jsou vlastní děti přibližně stejného věku a nevzniká tam věkový odstup dvou až tří let, jaký je obvyklý v početnějších přirozených rodinách. Zde by pěstouni měli dávat pozor na srovnávání stejně starých dětí přijatých a vlastních, na dynamiku jejich vztahů, na vytváření vedoucího postavení. V dětské skupině by každé dítě mělo mít svou pozici a kladně prožívanou roli. Dítě přijaté do pěstounské péče však může mít i sourozence, kteří jsou buď u svých rodičů a díky svému věku již nebyli umístěni mimo biologickou rodinu, nebo jsou v jiném ústavním zařízení, případně v jiné pěstounské péči či adopci. Vyhledávat kontakt se sourozenci dítěte má smysl, pokud si dítě na ně pamatuje. Pro děti může být setkávání s vlastními sourozenci přínosné, pokud si to bude přát. Mohou se navštívit i pěstounské rodiny, děti mohou prožít ve druhé rodině část prázdnin a podobně. Dobrý kontakt s vlastními sourozenci je součástí budování pozitivní identity dítěte.⁶⁹

3.4 Minulost dítěte – lze se s ní vyrovnat?

Specifikem náhradní výchovy je skutečnost, že dítě a náhradní rodič nemají společnou minulost a nezřídka ani společnou budoucnost. Nevytvářejí tak dostatečné podmínky pro „zakořenění“ dítěte a jeho stabilitu. Psychologické směry blízké psychoanalýze zdůrazňují rané zážitky, dětství a minulost jako součást

⁶⁸ Srov. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 85 - 88.

⁶⁹ Srov. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 118 - 119.

sebeepochopení. Bez zpracování traumat z minulosti není možné, aby se osobnost vyvíjela pozitivním směrem. Je zřejmé, že dostatečné množství a kvalita informací o minulosti a jejich zdravá reflexe, citově bohaté prožívání přítomnosti a vize pozitivní budoucnosti jsou nevyhnutelné nejen pro normální emocionální a sociální vývoj dítěte svěřeného do náhradní výchovy, ale i pro jeho náhradní rodiče. Není tedy vhodné oddělovat dítě od jeho minulosti, ale hledat způsob, jak všechny etapy jeho života smysluplně propojit.⁷⁰

Dítě potřebuje mít pozitivní představu o vlastním původu, vlastních rodičích, vlastní minulosti. Je to nezbytné pro zdravý vývoj identity dítěte. Pěstouni by se proto nikdy neměli snažit vzbuzovat v dítěti pocit vděčnosti, že je uchránili před strádáním, chudobou a nebezpečím, která by je čekala s vlastními rodiči. Vůči dítěti by pěstouni měli být ti, kdo je mají rádi a kdo je neopustí. Skutečnost, že vlastní rodiče dítě opustili nebo nebyli schopni či ochotni se o ně starat, by pěstouni měli vysvětlovat nemocí rodičů, jejich „nerozumností“, shodou nepříznivých okolností.⁷¹

Děti, které přicházejí do rodiny, mají své vzpomínky, lepší i horší zážitky, někdy i různé nežádoucí návyky. Noví rodiče jsou ochotni mnohé chování dítěte tolerovat, ale s jeho vzpomínkami se těžko vyrovnávají. Dítě předškolního věku, které bylo v dětském domově krátce a předtím žilo v původní rodině, někdy se střídáním rodičů a prarodičů, může mít k rodině neutrální nebo i docela kladný vztah. Negativní zážitky si dítě promítá spíše do lidí, kteří je z rodiny odebírali – sociální pracovníce, policisté. Matku a otce si pak může idealizovat a v nové rodině se ptát, kdy za ním rodiče přijedou, jestli budou bydlet spolu. V takových případech je dobré dítěti vysvětlit, že se maminka o něho nemohla postarat a proto mu v dětském domově našli novou maminku, která se o něho už bude starat napořád. Je důležité nepohoršovat se nad otázkami dítěte, dávat mu najevo radost z jeho přítomnosti. V případě, kdy má předškolní dítě na původní rodinu konkrétní špatné vzpomínky, např. že bylo bito, mělo hlad, žízeň, mohou mít vzpomínky charakter strachu, aby se tam nemuselo vrátit, aby si pro ně „nepřišli“. Tehdy je třeba dítě uklidňovat, dávat mu pocit bezpečí. U dětí předškolního věku se poměrně dobře daří překrýt vzpomínky na minulost radostnými zážitky v nové rodině. Pěstouni by neměli dítě nabádat, ať na minulost nemyslí a zapomene. Potlačování vzpomínek dítěti ztěžuje pochopení jeho životní historie a utváření patřičného sebepojetí. Do pěstounské péče přicházejí i děti starší, které mají víc vzpomínek, prožily mnoho utrpení a ponižování, jsou deprivované, mají

⁷⁰ Srov. ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 125.

⁷¹ Srov. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 130.

narušenou důvěru v lidi a ve spravedlnost. Čím déle bylo dítě v rodině, tím více může mít nežádoucích návyků a narušenou hierarchii hodnot. Pokud bylo dlouho v dětském domově, může postrádat schopnost vyjít z anonymity a zjednodušených vztahů. I starší děti však jsou schopny vytvořit si hluboký vztah ke svým novým rodičům, doba sžívání je však obtížnější a delší.⁷²

Dítě, které je umístěno do náhradní výchovy, bývá zpravidla emocionálně i sociálně narušené. Už v prenatalním období se někdy potýká s fyziologickým ohrožením (alkohol a jiné návykové látky, nízká úroveň zdravotní péče, škodlivý životní styl). Po narození a před umístěním do náhradní výchovy žije v konfliktním domácím prostředí. Umístění do ústavního zařízení a dále do nové rodiny jsou další traumatizující zážitky. Ke zmírnění příp. odstranění poruch vývoje je možné dospět vybudováním dlouhodobého pozitivního emocionálního vztahu mezi dítětem a dospělou osobou. Pokud je dítě umístěno do emocionálně i intelektově podnětného prostředí, výrazně se zrychlí vývoj kognitivních i nekognitivních funkcí jeho osobnosti.⁷³

3.5 Kontakt s biologickou rodinou dítěte

Dítě umístěné do pěstounské péče si na vlastní rodinu většinou pamatuje, a tato rodina ví, kde dítě žije, kdo je jeho pěstounem. Kontakty s původní rodinou dítěte dělají většině pěstounů značné starosti, protože rodiče mají tendence nevhodně zasahovat a hlavně proto, že přijaté děti mohou být celou situací značně traumatizovány. V relativně snazší situaci jsou děti a potažmo jejich pěstouni, jejichž rodiče byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti. Mnozí žadatelé o pěstounskou péči, kteří vědí o možných komplikacích, proto ve svých požadavcích na dítě požadují právě toto zbavení, i když jinak jsou ve svých požadavcích tolerantní - jsou ochotni přijmout dítě tmavší pleti, zdravotně postižené, sourozence a podobně. Zbavit rodiče rodičovské zodpovědnosti lze pouze soudním rozhodnutím. Názor jednotlivých soudců se v této problematice značně liší, proto u některých soudů i přes důkladnou dokumentaci není rodič, který se o dítě nezajímá, zbaven rodičovských práv a u jiných soudů je v podobně závažných případech zbavení odpovědnosti biologických rodičů provedeno. Pěstouni, kterým biologičtí rodiče komplikují a narušují výchovu přijatého dítěte, by především měli dbát nejlepšího zájmu dítěte. Pokud dítě chce

⁷² Srov. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 114 - 116.

⁷³ Srov. ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 49 - 50.

například navštívit svého rodiče, o kterém ví, že je těžce nemocný, je dobře tuto návštěvu umožnit. Když však rodiče zasahují nevhodně, např. pěstouny urážejí, píšou dětem vulgární zprávy, vynucují si návštěvy i přes odpor a strach dítěte, je nutné dítě chránit a ujistovat ho, že vazba s pěstouny je pevná a nenarušitelná. V podobných případech je vhodné obrátit se na soud s návrhem na omezení nebo zbavení biologických rodičů jejich rodičovské zodpovědnosti. U malých dětí, které si ještě nedokáží udělat názor samy, by pěstouni neměli vlastní rodiče dítěte hanit. Pozitivní představa o vlastním původu, vlastních rodičích, vlastní minulosti, je pro vývoj identity dítěte nezbytná. V případě starších dětí, jejichž rodiče opakovaně při péči o ně selhávali, vážně mu ubližovali, ale po jeho umístění do pěstounské péče se snaží ukazovat v lepším světle, by pěstouni měli dát najevo, že chování biologických rodičů vůči dítěti nebylo správné. Se starším dítětem je možno v atmosféře důvěry hovořit otevřeně, slušně, podle rozumové vyspělosti dítěte. Špatné jednání je třeba označit jako špatné, ale tak, aby dítě cítilo, že ono samo s tím nemá nic společného. Pěstouni by neměli v dítěti podněcovat nenávist vůči rodičům, ani vyjadřovat své opovržení nad jejich způsobem života. Víc, než zatracování biologických rodičů, pomůže přijatému dítěti snažit se s pomocí pěstounů pochopit vše, co jeho rodiče k špatnému chování vedlo, aby se tomu ve svém životě mohlo vyhnout.⁷⁴

Biologický rodič vnímá umístění dítěte do náhradní rodiny nebo do dětského domova jako dvě zásadně odlišná řešení. Je ochoten na jedné straně připustit, že výchova v rodině je pro dítě lepší, na druhé straně se ale bojí, že svoje dítě ztratí, že se mu dítě odcizí. Vztahově povrchnější dětský domov je proto pro něj mnohdy přijatelnějším řešením. Dítě je tam materiálně zabezpečeno, rodič je může navštěvovat, necítí bezprostřední ohrožení vztahu s dítětem. Náhradní rodinu chápe jako mnohem víc ohrožující, jako emocionálního rivala a konkurenta, se kterým může jeho dítě navázat důvěrný vztah. Případná spolupráce náhradního a biologického rodiče má proto mnoho bariér, které způsobují negativní postoje obou stran. K tomu, aby spolupráce mezi biologickým a náhradním rodičem byla smysluplná, měla by být především zaměřená na přítomnost a budoucnost dítěte, neměla by prohlubovat rozpor mezi původním a novým prostředím, neměla by jednotlivé účastníky stavět proti sobě a ohrožovat je. Měla by být výsledkem svobodné volby biologických rodičů i pěstounů, měla by biologické rodiče i dítě mobilizovat k pozitivní změně. Měla by dítěti pomoci k pochopení situace, ve které se ocitlo, a k vyrovnání se s ní.⁷⁵

⁷⁴ Srov. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 116 - 118.

⁷⁵ Srov. ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 130 - 134.

Výzkumem provedeným v pěstounských rodinách v České republice bylo zjištěno, že v praxi považují pěstouni za nejlepší, nedochází-li ke kontaktům s původní rodinou vůbec a dítě se zcela začlení do nové rodiny.⁷⁶

Na základě rozhovorů s pěstouny žijícími na třinecku se domnívám, že pouze část z nich kontakt s rodiči dítěte zásadně odmítá. Pěstouni dospívajících dětí někdy naopak sami původní rodinu dítěte vyhledali a navštívili. Splnili tak přání dítěte, které pátralo po svém původu, případně chtěli dítěti lépe porozumět v době jeho dospívání.

Pomoc při odborném vedení kontaktů dítěte s jeho biologickou rodinou nabízí poradny pro rodinu a poradny pro náhradní rodinnou péči. Navrhují postupně připravit rodiče dítěte na setkání, korigovat jejich aktivity směrem k dítěti, stanovit od počátku určitá pravidla, aby dítě nebylo ohroženo. Problematiku biologické rodiny navrhuji zařadit do odborné přípravy žadatelů o náhradní rodinnou péči a procvičovat například vytvořením modelových situací. V případě podloženého závěru, že sanace biologické rodiny je téměř nemožná a kontakt dítěte s ní by znamenal riziko pro jeho zdravý psychický vývoj, navrhuji setkání s rodinou neuskutečňovat.⁷⁷

Práce na kontaktu dítěte s biologickou rodinou může napomoci při řešení situace mladého dospělého při odchodu z pěstounské rodiny.

⁷⁶ Srov. VRTBOVSKÁ, V. *Moderní péče o ohrožené a opuštěné děti*. DOM o.s. Natama, 2005.

⁷⁷ Srov. PETRÁŠOVÁ, J. *Odborné vedení při obnovení vztahů mezi dětmi vyrůstajícími mimo rodinu a jejich rodiči*. Sborník z VIII. celostátního semináře NRP. Brno, 2008.

4 Pomoc poskytovaná mladým lidem odcházejícím z pěstounské péče - současná situace v České republice

Mladí lidé, kteří po odchodu z pěstounské rodiny zůstanou bez dostatečného finančního zajištění, mohou požádat o sociální dávky poskytované pověřenými obecními úřady⁷⁸ a obecními úřady obcí s rozšířenou působností⁷⁹. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností rovněž poskytují osobám v hmotné nouzi informace potřebné k překonání jejich okamžité nepříznivé situace.⁸⁰

Obce a kraje mají v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zjišťovat potřeby poskytování sociálních služeb osobám nebo skupinám osob na svém území, zajišťovat dostupnost informací o možnostech a způsobech poskytování sociálních služeb na svém území, mají spolupracovat s poskytovateli sociálních služeb při zprostředkování pomoci osobám, nebo zprostředkovat kontakt mezi poskytovatelem a osobou.⁸¹

Některé nestátní neziskové organizace, které působí v oblasti náhradní rodinné péče, pomáhají mladým dospělým odcházejícím z pěstounských rodin při vstupu do samostatného života.

Takovouto organizací je například **Sdružení pěstounských rodin**, které je zřizovatelem Domu na půli cesty ve Velkém Dvoře u Pohořelic. Zařízení je určeno mladým lidem opouštějícím dětské domovy a jiná ústavní zařízení, zletilé osoby propuštěné z výkonu trestu nebo ochranné léčby a další zletilé osoby, například z pěstounských rodin. Mladým lidem je poskytováno ubytování, sociálně právní a pracovní právní poradenství, aktivační programy zaměřené na sociální začleňování. Ubytování je poskytováno zpravidla na dobu jednoho roku, po této době je možno požádat o prodloužení ubytování na nezbytně nutnou dobu.⁸²

Další organizací je **Sdružení SOS dětských vesniček**, které poskytuje poradenství i ubytování dětem po odchodu z pěstounské péče v Komunitě mládeže Brno a v Programu polozávislého bydlení v Karlových Varech a v Brně. Sdružení SOS

⁷⁸ § 61 odst. 1 písm. a) zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁹ § 62 písm. a) zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁰ § 62 písm. b) zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

⁸¹ § 94 a § 95 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁸² <http://www.dumnapulicesty.cz/?page=prijeti>, ze dne 11.3.2010.

dětských vesniček zahájilo v roce 2009 realizaci projektu „Odcházení z péče“, který usiluje o zavedení odpovídajícího právního a finančního systému podporujícího proces přípravy na odchod z péče, o posílení kompetencí mladých lidí potřebných pro vstup do samostatného života a o zlepšení dovedností a kompetencí poskytovatelů péče, aby byli schopni adekvátně podporovat mladé lidi během procesu opouštění péče.⁸³

4.1 Následná péče o klienty po odchodu z pěstounské rodiny na území správního obvodu Městského úřadu Třinec

Mezi institucemi působícími v třineckém regionu jsem vybrala ty, které mohou mladým dospělým poskytnout pomoc po jejich odchodu z pěstounské rodiny. Jsou to především:

- Městský úřad Třinec

- odbor sociálních věcí

Poskytuje sociálně-právní poradenství, informuje o poskytování sociálních služeb, poskytuje dávky hmotné nouze a příspěvek na péči.

- odbor správy majetku města

Přijímá žádosti o přidělení městských bytů, svolává jednání bytové komise a doporučuje přednostní přidělení bytu.

- Úřad práce Frýdek-Místek, pobočka Třinec

Provádí zprostředkování zaměstnání uchazečům a zájemcům o zaměstnání, vede evidenci volných pracovních míst, umožňuje rekvalifikaci uchazečů, poskytuje další služby v oblasti zaměstnanosti.

- Centrum sociálních služeb, příspěvková organizace Města Třince

- Dům na půl cesty Třinec, zařízení Centra sociálních služeb

Poskytuje mladým lidem ve věku 18 - 26 let po ukončení ústavní nebo ochranné výchovy anebo po odchodu z pěstounské rodiny, dočasné ubytování, poradenství, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při obstarávání osobních záležitostí, podporu při zvládnání hospodaření s penězi, v péči o domácnost, při hledání zaměstnání, při dokončení vzdělání.

⁸³ <http://www.sos-vesnicky.cz/index.php?Title=SOS%20KM%20Brno&>, ze dne 11.3.2010.

Zařízení bylo zprovozněno 1. února 2010. Má kapacitu 6 míst ve třech dvoulůžkových pokojích. Pokoje jsou vybaveny kuchyňkou a sociálním zařízením.⁸⁴

- Azylový dům pro matky v Třinci, zařízení Centra sociálních služeb

Poskytuje pobytovou službu matkám s nezaopatřenými dětmi a těhotným ženám, které se ocitly v nepříznivé či krizové životní situaci, spojenou se ztrátou bydlení.⁸⁵

- Slezská diakonie, nestátní nezisková organizace

- Bethel Třinec, středisko Slezské diakonie

Poskytuje poradenské služby a ubytování v azylovém domě pro muže.⁸⁶

- Azylový dům pro ženy Třinec, středisko Slezské diakonie

Poskytuje sociální poradenství a dočasné ubytování ženám, které se v důsledku nepříznivé sociální situace ocitly bez přístřeší.⁸⁷

- Eben - Ezer Horní Žukov, Domov pro osoby se zdravotním postižením, středisko Slezské diakonie

Poskytuje ubytování i stravování, pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, poskytuje výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím.⁸⁸

Rozsah služeb, které mohou mladí lidé odcházející z pěstounských rodin na území třinecka využít, by měl být zejména po zprovoznění Domu na půl cesty na ul. Čapkově v Třinci, dostatečný. Na vzniku tohoto zařízení mělo svůj podíl i oddělení sociálně právní ochrany dětí Městského úřadu Třinec, které dlouhodobě upozorňovalo vedení města na narůstající počet dětí v pěstounské péči a na nutnost zajistit jim vhodné bydlení po odchodu z rodin. Zda bude postačovat ubytovací kapacita 6 míst, by mělo vyplynout i z následujícího výzkumného šetření. Poradenskou činnost bude provádět zejména odbor sociálních věcí Městského úřadu Třinec, jehož pracovníci jsou jako úředníci veřejné správy seznamováni s nově platnými právními předpisy a mají pro poskytování poradenství vhodné podmínky i prostředky.

⁸⁴ <http://www.stacionartrinec.cz/dum-na-pul-cesty/>, ze dne 11.3.2010.

⁸⁵ <http://www.stacionartrinec.cz/azylovy-dum-pro-matky/>, ze dne 11.3.2010.

⁸⁶ http://www.slezskadiakonie.cz/bethel_trinec.html, ze dne 11.3.2010.

⁸⁷ http://www.slezskadiakonie.cz/azylovy_dum_pro_zeny.html, ze dne 11.3.2010.

⁸⁸ http://www.slezskadiakonie.cz/eben_ezer.html, ze dne 11.3.2010.

EMPIRICKÁ ČÁST

5 Výzkumné šetření v pěstounských rodinách bydlicích ve správním obvodu Městského úřadu Třinec

5.1 Cíl výzkumného šetření

Ve správním obvodu Městského úřadu Třinec žije v současné době 75 dětí umístěných do pěstounské péče. Chtěla jsem získat přehled, kolik dětí odejde v následujících letech z pěstounských rodin, případně kolik z nich bude potřebovat pomoc Městského úřadu Třinec a dalších institucí. Pokud by výhledově mělo dojít k situaci, že pomoc bude potřebovat více mladých lidí najednou, mohly by nastat problémy zejména při zajištění vhodného bydlení. Považovala jsem proto za nezbytné zjistit postoj pěstounů k případnému setrvání dětí v jejich rodině i po dosažení zletilosti.

5.2 Empirické výzkumné šetření - metody a techniky

Primární data jsem získala empirickým výzkumným šetřením v terénu, tedy návštěvami pěstounských rodin. Použila jsem metodu dotazování založenou na výpovědích dotázaných pěstounů. Jednalo se o techniku individuálního osobního rozhovoru. Po úvodním seznámení s tématem a důvody rozhovoru jsem kladla otázky přímé, jejichž význam byl zjevný, a uzavřené, které poskytly kvalitativní stejnorodost odpovědí. Další použitou metodou byla analýza věcných skutečností vzniklých nezávisle na výzkumném úkolu, použitou technikou byla analýza primárních dokumentů. Zde se jednalo o spisovou dokumentaci vedenou oddělením sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu Třinec o dětech v pěstounské péči.⁸⁹

5.3 Objekt výzkumného šetření

Do výzkumného šetření jsem zahrнула všechny pěstounské rodiny, které ve správním obvodu Městského úřadu Třinec žijí. Celkem se jedná o 47 rodin se 75 dětmi v pěstounské péči. Rodiny jsem navštívila v průběhu května až října 2009.

⁸⁹ Srov. SURYNEK, A. Základy sociologického výzkumu. 1. vyd. Praha: Management Press, 2001, s. 22, 25, 82, 86, 129, 130.

5.4 Výzkumná otázka

Před zahájením empirického šetření byla formulována výzkumná otázka, zda dítě vyrůstající u pěstounů bude moci v náhradní rodině zůstat i po dosažení zletilosti. Předpokládala jsem, že značná část pěstounů bude chtít péči ukončit zároveň se zletilostí dítěte, protože výchova přijatého dítěte je pro ně psychicky i fyzicky náročná. Svůj předpoklad jsem opírala o vyjádření pěstounů během mých předchozích pravidelných návštěv v rodinách.

5.5. Výzkumná zpráva

U jednotlivých pěstounských rodin jsem zjišťovala zejména ochotu pěstounů postarat se o dítě i po jeho zletilosti a rok, ve kterém dítě dosáhne 18 let. Další údaje, jako věk pěstounů, příbuzenský poměr k dítěti, délka pěstounské péče a bytové podmínky posloužily k vlastnímu vyhodnocení situace rodiny.

Rozhovor s pěstouny jsem začínala vždy dotazem, zda uvažovali o budoucnosti dítěte. Pro výsledek šetření byla tato otázka irelevantní, posloužila však k ukotvení rozhovoru do určité oblasti - dospělosti dítěte.

1. Hvt

Pěstouni (prarodiče): 52 a 51 let.

2 děti v pěstounské péči: 9 a 8 let. Zletilost v r. 2018 a 2019.

Pěstounská péče od r. 2006.

Bydlení: Nájemní byt 2+1.

Odpovědi na otázky:

- I. Prozatím o budoucnosti dětí neuvažovali.
- II. Děti i po dosažení zletilosti budou moci zůstat s pěstouny, dokud se neosamostatní.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

2. Lbj

Pěstouni: 50 a 43 let.

3 děti pěstounské péči: 15, 5 a 3 roky. Zletilost v r. 2012, 2022, 2024.

Pěstounská péče od r. 2008.

Bydlení: Samostatná bytová jednotka v rodinném domě, který není ve vlastnictví pěstounů.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dětí uvažovali.
- II. Pěstouni si nejsou jisti, zda zvládnou již teď problémovou nejstarší dívku. Nechtějí, aby u nich zůstala i po zletilosti. Obávají se, že dívka neumí hospodařit s penězi, zadluží se, bude žít příliš nevázaným životem. Mladší děti považují pěstouny za své rodiče, rovněž pěstouni je berou jako vlastní. Prozatím by chtěli, aby u nich zůstali i po zletilosti.

Komentář:

Nejstarší dívka vyrůstala s matkou až do svých dvanácti let v Praze, matka se s ní a později i s mladšími sourozenci zdržovala v opuštěných domech. Nejstarší dívka nemá dostatečné hygienické návyky. Pěstouni uvádějí, že koketuje s dospělými muži ze sousedství.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost v případě nejstaršího dítěte v pěstounské péči.

3. Bzc

Pěstouni: 60 a 53 let.

1 dítě v pěstounské péči: 16 let. Zletilost v r. 2011.

Pěstounská péče od r. 2000.

Bydlení: Samostatná bytová jednotka v rodinném domě, který je majetkem pěstounů.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dítěte uvažovali.
- II. Dívka bude moci bydlet s pěstouny i po dosažení zletilosti.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

4. Sdr

Pěstouni (prarodiče): 72 a 65 let.

1 dítě v pěstounské péči: 10let. Zletilost v r. 2017.

Pěstounská péče od r. 2006.

Bydlení: Vlastní rodinný domek.

Otázky nebyly kladeny; z důvodu věku pěstounů nebylo vhodné dotazovat se na vzdálenou budoucnost.

Komentář:

Prarodiče bydlí společně s vnučkou, kterou mají v pěstounské péči, dalšími dvěma zletilými vnučkami a svobodnou dcerou, která nejvíce pomáhá s péčí o nezletilou neteř.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

5. Szt

Pěstouni (prarodiče): 66 a 63 let.

1 dítě v pěstounské péči: 9 let. Zletilost v r. 2018.

Pěstounská péče od r. 2008.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Otázky nebyly kladeny z důvodu věku pěstounů.

Komentář:

Ve společné domácnosti s prarodiči bydlí jejich zletilý vnuk – bratr dítěte, které je v pěstounské péči. Prarodiče převzali vnučata do péče po smrti jejich matky.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

6. Str

Pěstounka (bývalá družka otce dítěte): 33 let.

1 dítě v pěstounské péči: 16 let. Zletilost v r. 2011.

Pěstounská péče od r. 2005.

Bydlení: Nájemní byt 2+1. Rodina dokončuje stavbu vlastního rodinného domu.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dítěte uvažovali.
- II. Dívce v pěstounské péči přenechají k užívání byt.

Komentář:

Pěstounka vychovává svěřenou dívku od útlého věku. Matka dívky byla zbavena rodičovské zodpovědnosti. Poté, co se otec dívky dostal z důvodu podnikání do problémů a byl nezvěstný, byla dívka svěřena do pěstounské péče paní Str. Pěstounka se před třemi roky vdala, má vlastní dítě. S manželem se budou stěhovat do rodinného domku.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

7. Rsz

Pěstounka (teta): 42 let.

1 dítě v pěstounské péči: 15 let. Zletilost v r. 2012.

Pěstounská péče od r. 2009.

Bydlení: Nájemní byt 3+1.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dítěte uvažovali.
- II. Budou chtít pomoc při zajištění bydlení do dívku v péči.

Komentář:

Pěstounka bydlí společně s manželem, zletilou dcerou a neteří, kterou má v pěstounské péči. Výchova dívky klade na pěstounku zvýšené nároky, navíc bytové poměry mají nyní stísněné.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

8. Cbo

Pěstouni: 42 a 34 let.

3 děti v pěstounské péči: 6, 5 a 1 rok. Zletilost v r. 2021, 2022 a 2026.

Pěstounská péče od r. 2006.

Bydlení: Rodinný dům ve vlastnictví občanského sdružení zaměřujícího se na pěstounské rodiny.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dětí zatím neuvažovali.
- II. Pěstouni by chtěli, aby děti odcházely z rodiny přirozeným způsobem – po získání zaměstnání, založení vlastní rodiny.

Komentář:

Pěstouni chtějí přijmout další děti do péče. Podle smlouvy s občanským sdružením by měli mít v péči čtyři až šest dětí.

Vyhodnocení:

Vzhledem k tomu, že pěstouni nejsou vlastníky domu a jsou smlouvou vázáni k určitému počtu dětí v pěstounské péči, je pravděpodobné, že bude na ně vyvíjen tlak, aby závazek dodrželi, tudíž aby se zletilé děti co nejdříve osamostatnily.

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

9. Pel

Pěstounka (vzdálená příbuzná): 39 let.

1 dítě v pěstounské péči: 7 let. Zletilost v r. 2020.

Pěstounská péče od r. 2008.

Bydlení: Rodinný domek ve vlastnictví přítele pěstounky.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dítěte pěstounka uvažovala.
- II. Matka dítěte žije v Anglii a chce si dítě vzít k sobě po ukončení základní školy.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

10. God

Pěstouni: 40 a 40 let.

3 děti pěstounské péči: 9, 8 a 6 let. Zletilost v r. 2018, 2019 a 2021.

Pěstounská péče od r. 2006.

Bydlení: Rodinný dům ve vlastnictví občanského sdružení zaměřujícího se na podporu pěstounských rodin.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dětí zatím neuvažovali.
- II. Pomoc ze strany úřadu by uvítali.

Komentář:

Rodina chce přijmout ještě další děti do pěstounské péče. Ve smlouvě o pronájmu rodinného domu se zavázala k čtyřem až šesti dětem v pěstounské péči.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

11. Flw

Pěstouni: 35 a 35 let.

1 dítě v pěstounské péči: 8 let. Zletilost v r. 2019.

Pěstounská péče od r. 2006.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti uvažovali.
- II. Pěstouni přijali dítě jako vlastní. Z důvodu zdravotního postižení bude potřebovat péči i v dospělosti a domnívají se, že u nich zůstane.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

12. Pch

Pěstouni: 50 a 49 let.

1 dítě v pěstounské péči: 6 let. Zletilost v r. 2021.

Pěstounská péče od r. 2007.

Bydlení: Nájemní byt 2+1.

Odpovědi na otázky:

- I. Zatím o budoucnosti dítěte neuvažovali.
- II. Domnívají se, že dívka u nich zůstane, dokud nebude mít vlastní rodinu.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

13. Hlw

Pěstouni: 47 a 44 let.

2 děti v pěstounské péči: 16 a 8 let. Zletilost v r. 2011 a 2019.

Pěstounská péče od r. 2004.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dětí uvažovali.
- II. Děti považují za vlastní a domnívají se, že u nich zůstanou, dokud se přirozeně neosamostatní.

Komentář:

Ve společné domácnosti žijí i tři děti pěstounů (dvě zletilé, jedno nezletilé). Rodina předělává podkroví na obytné, aby všechny děti měly dostatek prostoru.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

14. Pcz

Pěstouni: 44 a 40let.

1 dítě v pěstounské péči. Zletilost v r. 2020.

Pěstounská péče od r. 2005.

Bydlení: Nájemní byt 2+1.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dítěte uvažovali.
- II. Dívka bude z důvodu mentálního postižení potřebovat pomoc i v dospělosti a pěstouni jsou ochotni se o ni starat i po zletilosti.

Komentář:

Pěstouni si chtějí pořídit vlastní rodinný domek. Nezl.syn pěstounů má k dívce hezký, ochranný vztah.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení - malá pravděpodobnost.

15. Hnk

Pěstounka (babička): 59 let.

1 dítě v pěstounské péči: 15 let. Zletilost v r. 2012.

Pěstounská péče od r. 2006.

Bydlení: Nájemní byt 1+1.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti příliš neuvažovala, nějak bude.
- II. Pomoc úřadu by uvítala v tom směru, aby vnuk dostal městský byt. Do té doby bude moci bydlet u ní.

Komentář:

Vnuk je bezproblémový, spíše uzavřený. S babičkou vychází dobře.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení po dosažení zletilosti – malá pravděpodobnost.

16. Hcz

Pěstounka (sestra): 25 let.

1 dítě v pěstounské péči: 16let. Zletilost v r. 2011.

Pěstounská péče r. 2007.

Bydlení: Sestry bydlí v rodinném domě, který je po smrti rodičů jejich společným majetkem.

Otázky nebyly kladeny z důvodu spoluvlastnického práva dítěte k domu.

Komentář:

Pěstounka se v letošním roce vdala, její manžel se přistěhoval do rodinného domku.

Soužití rodiny je zatím bezproblémové.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

17. Pvl

Pěstouni: 56 a 56 let.

1 dítě v pěstounské péči: 15 let. Zletilost v r. 2012.

Pěstounská péče od r. 2006.

Bydlení: Vlastní rodinný domek.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dítěte uvažovali.
- II. Dokud to pěstounům dovolí zdravotní stav, chtějí se o chlapce postarat. Později by chtěli, aby mohl být umístěn v ústavním zařízení poblíž jejich bydliště, aby jej mohli navštěvovat.

Komentář:

Chlapec v pěstounské péči je mentálně i tělesně postižený, pohybuje se pouze na invalidním vozíku, pěstouni jej musí přenášet. Péče o něj je pro pěstouny fyzicky vyčerpávající. Chlapec žil dlouho v ústavu sociální péče, biologická rodina se o něj nezajímá. Pěstouni jsou jeho poručníky.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

18. Bch

Pěstouni: 55 a 47 let.

1 dítě v pěstounské péči: 12 let. Zletilost v r. 2015.

Pěstounská péče od r. 2005.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dítěte uvažovali.
- II. Dívka by mohla bydlet s pěstouny i po dosažení zletilosti.

Komentář:

Dívka se při návštěvách sociální pracovnice často ptá na svoji matku. Matka nebyla zbavena rodičovské zodpovědnosti, dceři posílá pohledy. Bydlí v dostupné vzdálenosti – v Ostravě. Jednou byla dceru navštívit. Dívka se v poslední době dopustila několika drobných krádeží doma a ve škole. Pěstouni jsou velmi uzavřená rodina a problémy prozatím nechtějí řešit.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

19. Hrl

Pěstouni: 52 a 43 let.

2 děti v pěstounské péči: 13 a 6 let. Zletilost v r. 2014 a 2021.

Pěstounská péče od r. 2004.

Bydlení: Rodinný domek ve vlastnictví občanského sdružení zaměřujícího se na pěstounské rodiny.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dětí uvažovali.
- II. Domnívají se, že budou potřebovat pomoc od státu zejména s mladším chlapcem, který je mentálně i tělesně postižený a péče o něj je pro pěstouny s přibývajícím věkem dítěte fyzicky stále namáhavější.

Komentář:

Pěstouni chtějí přijmout do pěstounské péče další děti. Jsou k tomu vázáni i smlouvou sepsanou s občanským sdružením, které jim domek pronajímá. Starší chlapec má biologickou rodinu v Ostravě, několikrát ji s pěstouny navštívil. Pěstounka si stěžuje na výchovné problémy, které s ním má. Mladší chlapec je nevidomý, němý, je kvadruplegik.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

20. Dnl

Pěstounka: 45 let.

2 děti v pěstounské péči: 16 a 7 let. Zletilost v r. 2011 a 2020.

Pěstounská péče od r. 2006.

Bydlení: Nájemní byt 2+1.

Odpovědi na otázky:

- I. Budoucnost dětí nijak neplánuje.
- II. Chtěla by, aby děti dostaly v budoucnu vlastní byt.

Komentář:

Pěstounka je vdaná, bydlí společně s manželem, osvojenou dcerou a dvěma chlapci v pěstounské péči, přičemž mladší z nich je její synovec. Děti se nestýkají s biologickými rodiči. Pěstounka chce přijmout další dítě nebo děti do pěstounské péče.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

21. Kls

Pěstouni: 40 a 39 let.

2 děti v pěstounské péči: 9 a 8 let. Zletilost v r. 2018 a 2019.

Pěstounská péče od r. 2008.

Bydlení: Nájemní byt 4+1.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti zatím neuvažovali.
- II. Uvítali by, kdyby dívky v dospělosti dostaly městský byt. Dokud se neosamostatní, mohou bydlet u pěstounů.

Komentář:

Pěstouni mají tři vlastní nezletilé děti. Do bytu se přestěhovali v říjnu 2009 z rodinného domku z důvodu neshod s rodiči pěstounky.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

22. Čml

Pěstounka: 37 let.

1 dítě v pěstounské péči: 12 let. Zletilost v r. 2015.

Pěstounská péče od r. 2003.

Bydlení: Samostatná bytová jednotka v rodinném domku. Vlastníkem je manžel pěstounky.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti uvažovali, chlapec má stavební spoření a pojištění.
- II. Pěstounka považuje chlapce za vlastního, jeho osamostatňování ponechá přirozený průběh. Může u pěstounky bydlet i v dospělosti.

Komentář:

Pěstounka je vdaná, z druhého manželství má tříletého syna. Manžel pěstounky je klidné, vyrovnané povahy, k chlapci v pěstounské péči má dobrý vztah. V přízemí domu bydlí pěstounčina tchyně, vztahy mezi oběma ženami jsou rovněž dobré. Dům je prostorný.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

23. Krs

Pěstouni (teta a strýc): 41 a 40 let.

2 děti v pěstounské péči: 14 a 7 let. Zletilost v r. 2013 a 2020.

Pěstounská péče od r. 2007.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dětí uvažovali.
- II. Dívky zdědily po rodičích rodinný dům.

Komentář:

Pěstouni se dívek ujali po náhlé smrti rodičů. Dům po rodičích odpojili od energií a vody, „zakonzervovali“.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

24. Kld

Pěstouni: 46 a 46 let.

1 dítě v pěstounské péči: 8 let. Zletilost v r. 2019.

Pěstounská péče od r. 2005.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. Ano, o budoucnosti dítěte uvažovali.
- II. Chlapce považují za vlastního, pokud bude chtít, může u nich zůstat.

Komentář:

Pěstouni mají čtyři vlastní zletilé dcery, dvě dosud bydlí s rodiči. Pěstoun považuje chlapce v pěstounské péči za svého nástupce na „gruntě“. Biologická matka chlapci občas telefonuje, jej to však obtěžuje, říká, že jí nerozumí (matka je mentálně retardovaná).

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

25. Křž

Pěstouni: 54 a 47 let.

1 dítě v pěstounské péči: 16 let. Zletilost v r. 2011.

Pěstounská péče od r. 2000.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dítěte uvažovali.
- II. Chtějí chlapci ponechat možnost vlastního rozhodnutí, může zůstat u pěstounů.

Komentář:

Pěstouni bydlí spolu s chlapcem v pěstounské péči v patře rodinného domu. V přízemí bydlí dospělá dcera pěstounů s manželem. Druhá zletilá dcera bydlí jinde. Bydlení v domku je dostatečně prostorné pro dvě rodiny.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

26. Tmc

Pěstounka (babička): 66 let.

2 děti v pěstounské péči: 18 a 13 let. Zletilost v r. 2009 a 2014.

Pěstounská péče od r. 2006.

Bydlení: Nájemní byt 2+1.

Pěstounka nebyla dotazována z důvodu věku a často vyjadřovaných obav, zda se dočká osamostatnění dívek. Starší vnučka studuje poslední ročník střední školy, mladší dívka je v 8. třídě základní školy. Dívky nemají výchovné problémy, vztahy v rodině jsou dobré.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

27. Láz

Pěstounka (babička): 45 let.

1 dítě v pěstounské péči: 7let. Zletilost v r. 2020.

Pěstounská péče od r. 2003.

Bydlení: Nájemní byt 2+1.

Pěstounka nebyla dotazována. Probíhá řízení o zrušení pěstounské péče.

Komentář:

Společně s pěstounskou bydlí nyní i její dcera – matka dítěte v pěstounské péči, která se o dítě fakticky stará. Pominuly důvody svěřením dítěte do pěstounské péče.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

28. Klt

Pěstounka (vzdálená příbuzná): 58 let.

1 dítě v pěstounské péči: 13 let. Zletilost v r. 2014.

Pěstounská péče od r. 2006.

Bydlení: Rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. Ano, pěstounka uvažovala o budoucnosti dítěte.
- II. Pěstounka bude požadovat pomoc po dosažení zletilosti dítěte.

Komentář:

Pěstounka převedla vlastnictví rodinného domu na dceru, která v domě bydlí společně s manželem a dětmi. Rodina vnímá přítomnost dívky v pěstounské péči jako ochuzení o prostor k bydlení. Dívka má navíc z pohledu pěstounky problémy s chováním.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

29. Mch

Pěstouni: 48 a 44 let.

1 dítě v pěstounské péči: 11 let. Zletilost v r. 2016.

Pěstounská péče od r. 2001.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. Neuvažovali o tom, budoucnost neplánují.
- II. Pěstouni chtějí ponechat dívce možnost vlastního rozhodnutí. Může zůstat u nich, pokud bude chtít.

Komentář:

Pěstouni bydlí společně s dívkou v pěstounské péči v samostatné bytové jednotce v rodinném domě, který je v jejich vlastnictví. Další bytovou jednotku obývá dospělá dcera s rodinou. Bydlení je prostorné. V rodině jsou dobré vztahy, dívka je bezproblémová.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

30. Mtl

Pěstouni: 39 a 38 let.

2 děti v pěstounské péči: 13 a 8 let. Zletilost v r. 2014 a 2019.

Pěstounská péče od r. 2009.

Bydlení: Rodinný dům ve vlastnictví rodičů pěstounky.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dětí často uvažují.
- II. Dětem založili stavební spoření, aby měli nějaké finance pro začátek.
Pomoc úřadu při zajištění bydlení by uvítali.

Komentář:

Pěstouni bydlí v rodinném domku společně se dvěma vlastními nezletilými dětmi, s dětmi v pěstounské péči a s rodiči pěstounky. Péče o mladší dítě v pěstounské péči klade na rodinu značné nároky (chlapec je vznětlivý, hlučný, neklidný). Pěstouni udržují kontakt s biologickými rodinami dětí, které mají v pěstounské péči. Mladší chlapec má babičku a sestru v Ostravě, starší dívka má sestru v Třinci.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

31. Mat

Pěstouni (prarodiče): 74 a 65 let.

1 dítě v pěstounské péči: 9 let. Zletilost v r. 2018.

Pěstounská péče od r. 2005.

Bydlení: Byt 3+1 v osobním vlastnictví.

Pěstouni nebyli dotazováni z důvodu jejich často vyjadřovaných obav, jak dlouho budou schopni o vnuka pečovat.

Komentář:

Matka dítěte (dcera pěstounů zemřela), otec dítěte nebyl uveden. Pěstouni koupili byt do osobního vlastnictví, aby ho vnuk později zdědil.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

32. Mal

Pěstounka (babička): 58 let.

1 dítě v pěstounské péči: 16 let. Zletilost v r. 2011.

Pěstounská péče od r. 2005.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. Uvažovala o vnukově zajištění do budoucna.
- II. Domek chce darovat vnukovi, až dosáhne plnoletosti.

Komentář:

Chlapcova matka nebyla zbavena rodičovské zodpovědnosti. S rodinou se nestýká, byla několikrát trestána za majetkové podvody.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

33. Blw

Pěstounka (babička): 59 let.

1 dítě v pěstounské péči: 12 let. Zletilost v r. 2015.

Pěstounská péče od r. 2005.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. Na budoucnost dítěte už myslela a hradí stavební spoření a pojištění jako sobě, tak i vnučce.
- II. Počítá s tím, že vnučka bude v dospělosti bydlet s ní.

Komentář:

Pěstounka bydlí společně s vnučkou, kterou má v pěstounské péči, v samostatné bytové jednotce ve vlastním rodinném domě. V přízemí má byt syn pěstounky a jeho rodina. Dívka v pěstounské péči je na svou babičku velmi fixována.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

34. Nzb

Pěstouni: 42 a 42 let.

3 děti v pěstounské péči: 10, 9 a 8 let.

Pěstounská péče od r. 2005.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. Ano, o budoucnosti dětí uvažovali, každému spoří na vkladní knížku.
- II. Domnívají se, že děti budou od nich odcházet přirozeným způsobem, tzn. až ukončí školu, najdou si partnera nebo vlastní bydlení.

Komentář:

Pěstouni pečují kromě dětí v pěstounské péči o osvojené nezletilé dítě. Chtějí přijmout do pěstounské péče další děti. Děti se svými biologickými rodinami neudržují kontakt, neznají je.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

35. Mrv

Pěstouni (prarodiče): 74 a 67 let.

2 děti v pěstounské péči: 18 a 15 let. Zletilost v r. 2009 a 2012.

Pěstounská péče od r. 2003.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Pěstouni nebyli dotazováni z důvodu jejich věku a zdravotního stavu.

Komentář:

Zdravotní stav pěstouna se v posledním roce zhoršil a často vyjadřuje obavy, že se o vnučata už nedokáže postarat. Starší dívka studuje třetí ročník střední školy, mladší chlapec je na střední škole prvním rokem. Pěstouni bydlí pouze s dětmi pěstounské péči. Děti nemají výchovné problémy, vztahy v rodině jsou dobré.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

36. Pkl

Pěstouni: 39 a 37 let.

5 dětí v pěstounské péči: 11, 8, 5, 4 a 4 roky. Zletilost 2016, 2019, 2022, 2023, 2023.

Pěstounská péče od r. 2001.

Bydlení: Rodinný dům ve vlastnictví občanského sdružení.

Odpovědi na otázky:

- I. Ano, o budoucnosti uvažovali. Dětem založili vkladní knížky.
- II. Na pomoc státu nespolehnají. Osamostatnění dětí nechají plynout přirozenou cestou.

Komentář:

Kromě dětí v pěstounské péči vychovávají pěstouni dvě vlastní děti.

Smlouva s občanským sdružením pěstouny zavazuje, aby pečovali o 4 – 6 přijatých dětí.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení - velká pravděpodobnost.

37. Tkč

Pěstounka (babička): 60 let.

1 dítě v pěstounské péči: 13 let. Zletilost v r. 2014.

Pěstounská péče od r. 2005.

Bydlení: Nájemní byt 2+1.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti uvažovala. Dokud jí bude sloužit zdraví, chce se o vnučku postarat.
- II. Babička dala v letošním roce vyměnit okna v celém bytě, v příštím roce chce rekonstruovat koupelnu. Dokud má dostatek sil, chce pro sebe i vnučku vylepšit bydlení.

Komentář:

Pěstounka bydlí pouze s vnučkou. Dívka měla vrozenou vadu chodidla a prošla mnoha operacemi. Babička o ni pečuje už od předškolního věku, v r. 2005 byla péče změněna nepěstounskou.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

38. Mrt

Pěstounka (vzdálená příbuzná): 63 let.

1 dítě v pěstounské péči: 10 let. Zletilost v r. 2017.

Pěstounská péče od r. 2008.

Bydlení: Rodinný dům ve vlastnictví pěstounčiny dcery.

Odpovědi na otázky:

- I. O tak vzdálené budoucnosti prozatím neuvažovala.
- II. Pokud by chlapec byl v péči pěstounky až do zletilosti, zřejmě by pro něj chtěla pomoc úřadu s nalezením vhodného bydlení.

Komentář:

Chlapce měla dříve v péči jeho babička, pěstounčina sestra. Jelikož vážně onemocněla, chlapce se ujala nynější pěstounka. Chlapec má však výchovné problémy doma i ve škole. Pěstounku péče o něj velmi zmáhá a neví, zda jí bude dlouhodobě schopná. O chlapcově matce rodina dlouhodobě nemá informace, jeho otec žije z důchodu své matky, nadměrně požívá alkohol.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

39. Czh

Pěstounka (sestra): 26 let.

1 dítě v pěstounské péči: 11 let. Zletilost v r. 2016.

Pěstounská péče od r. 2008.

Bydlení: Nájemní byt 2+1.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti zatím neuvažovala.
- II. Bude chtít pomoc se zajištěním bydlení pro bratra.

Komentář:

Pěstounka bydlí s bratrem, svým přítelem a dvěma malými dětmi. Matka dítěte v pěstounské péči zemřela, otec je ve výkonu trestu. Sestra se chlapce ujala až poté, co bylo zřejmé, že jí stát bude na jeho výživu finančně přispívat.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

40. Lip

Pěstounka: 42 let.

2 děti v pěstounské péči: 13 a 7 let. Zletilost v r. 2014 a 2020.

Pěstounská péče od r. 2003.

Bydlení: Nájemní byt 3+1.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dětí uvažovala.
- II. Domnívá se, že děti odejdou přirozeným způsobem, tj. až ukončí školu, najdou si partnera. Možnost získat pro děti městský byt by uvítala.

Komentář:

Pěstounka se po rozvodu nastěhovala do Třince společně s dvěma vlastními dospívajícími dětmi a dvěma dětmi v pěstounské péči. Pěstounka je v domácnosti, dětem se velmi věnuje. Biologičtí rodiče se o děti pěstounské péči nezajímají, děti je neznají.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

41. Skp

Pěstounka (babička): 54 let.

1 dítě v pěstounské péči: 5 let. Zletilost v r. 2022.

Pěstounská péče od r. 2008.

Bydlení: Nájemní byt 2+1.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dítěte uvažovala.
- II. Domnívá se, že vnučka zůstane bydlet s ní.

Komentář:

Pěstounka bydlí s manželem a vnučkou, kterou má v pěstounské péči. Otec dítěte zemřel, matka dítěte žije v Ostravě, střídá partnery, u kterých bydlí. Dceru nepravidelně navštěvuje.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

42. Krl

Pěstoun (otčím): 36 let.

1 dítě v pěstounské péči: 14 let. Zletilost v r. 2013.

Pěstounská péče od r. 2007.

Bydlení: Nájemní byt 2+1.

Odpovědi na otázky:

- I. O budoucnosti dítěte uvažoval.
- II. Potom, co dívka dokončí střední školu nebo učiliště, by uvítal, kdyby dostala městský byt.

Komentář:

Pěstoun byl dříve ženatý s matkou dívky v pěstounské péči. Manželka jej však opustila, ponechala mu v péči dceru narozenou mimo manželství a dvě děti narozené manželství. Pěstoun se znovu oženil. V bytě bydlí celkem 7 osob - pěstoun, jeho žena, dívka v pěstounské péči, dvě dcery pěstouna, dcera pěstounky a společná dcera pěstouna a jeho nynější manželky.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

43. Trn

Pěstouni (prarodiče): 58 a 58 let.

2 děti v pěstounské péči: 18 a 16 let. Zletilost v r. 2009 a 2011.

Pěstounská péče od r. 2002.

Bydlení: Nájemní byt 3+1.

Odpovědi na otázky:

- I. Ano, o budoucnosti dětí uvažovali.
- II. Prarodiče nevidí problém s bydlením. Děti dosud studují, dokud si nezaloží vlastní rodinu, mohou bydlet u nich.

Komentář:

Matka dětí byla zbavena způsobilosti k právním úkonům, žije u své matky. Otec dětí žije u své přítelkyně, děti se s ním vídají.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

44. Čin

Pěstouni: 38 a 36 let.

2 děti v pěstounské péči: 18 a 16 let. Zletilost v r. 2009 a 2011.

Pěstounská péče od r. 2007.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. Ano, o budoucnosti uvažovali.
- II. Budou žádat o pomoc pro děti po ukončení studia.

Komentář:

Pěstouni přijali do pěstounské péče dva dospívající chlapce, kterým zemřel otec a jejichž matka byla zbavena rodičovské zodpovědnosti. O situaci chlapců se dozvěděli od svých známých a o svěřením chlapců do pěstounské péče žádali přímo okresní soud. Pěstounka uvádí, že má s chlapci výchovné problémy, že jsou málo samostatní, musí jim všechno zajišťovat. Starší chlapec již podal žádost městský byt. S pěstouny se dohodl, že u nich může bydlet, dokud bude studovat. Je ve třetím ročníku učebního oboru.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – velká pravděpodobnost.

Starší chlapec bude potřebovat ubytování v červnu 2010.

45. Wal

Pěstouni: 43 a 38 let.

2 děti v pěstounské péči: 4 a 4 roky. Zletilost v r. 2023 a 2023.

Pěstounská péče od r. 2008.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. Ano, o budoucnosti dětí uvažovali. Šetří jim na vkladních knížkách.
- II. Děti považují za vlastní, chtějí, aby u nich zůstaly i po dosažení zletilosti.

Komentář:

Pěstouni mají zletilou dceru, která studuje na vysoké škole a syna na střední škole.

Dům je dostatečně prostorný.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

46. Szc

Pěstoun (strýc): 32 let.

3 děti v pěstounské péči: 12, 9 a 5 let. Zletilost v r. 2015, 2018 a 2022.

Pěstounská péče od r. 2009.

Bydlení: Rodinný dům ve vlastnictví pěstouna.

Odpovědi na otázky:

- I. Prozatím vzdálené budoucnosti neuvažoval.
- II. Pěstoun se domnívá, že matka dětí je časem dostane zpět do péče.

Komentář:

Rodiče dětí bydlí ve vlastním domě, který sousedí s domem pěstouna. Rodiče nebyli schopni se o děti postarat z důvodu nadměrného požívání alkoholu. Matka dětí je v současnosti na protialkoholním léčení. Pěstoun je svobodný, s péčí o děti pomáhá jejich babička.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

47. Wis

Pěstouni: 56 a 48 let.

2 děti v pěstounské péči: 15 a 11 let. Zletilost v r. 2012 a 2016.

Pěstounská péče od r. 2006.

Bydlení: Vlastní rodinný dům.

Odpovědi na otázky:

- I. Ano, o budoucnosti dětí uvažovali.
- II. Chtěli by, aby chlapci nadále bydleli u nich.

Komentář:

Pěstouni mají dvě dospělé děti. Syn bydlí mimo domov, vdaná dcera bydlí s manželem a k bydlení užívá vlastní bytovou jednotku.

Vyhodnocení:

Požadavek na pomoc úřadu při zajištění bydlení – malá pravděpodobnost.

5.6 Závěry výzkumného šetření

Z celkového počtu 47 pěstounských rodin bylo výzkumné šetření formou individuálního rozhovoru provedeno ve 40 rodinách. V 5 případech jsem přímé otázky týkající se budoucnosti považovala za nevhodné - jednalo se vždy o případy, kdy pěstouny dítěte byli prarodiče v pokročilém věku. Vyhodnocení situace těchto dětí jsem proto prováděla pouze na základě analýzy spisové dokumentace. Obdobně jsem situaci vyhodnotila u rodiny č. 16 (dívka v pěstounské péči je spoluvlastníkem domu, ve kterém bydlí). V případě rodiny č. 7 byla, zatím nepravomocně, pěstounská péče zrušena.

V 10 případech pěstouni uvedli, že budou potřebovat pomoc při zajištění bydlení pro děti po ukončení střední školy nebo po dosažení zletilosti. Jedná se o rodiny č. 2 (1 dítě), č. 7 (1 dítě), č. 10 (3 děti), č. 17 (1 dítě), č. 19 (2 děti), č. 28 (1 dítě), č. 30 (2 děti), č. 38 (1 dítě), č. 39 (1 dítě), č. 44 (2 děti). Celkem se jedná o 15 dětí.

Podle mého vlastního vyhodnocení se počet dětí, kterým bude třeba zajistit ubytování, zvýší ještě o 17, tedy celkem na 32 dětí.

Rodina č. 8 (3 děti) bydlí v domě občanského sdružení a smluvně je vázána k čtyřem až šesti dětem v pěstounské péči. Dospělé děti tedy budou muset uvolnit místo dětem mladším. Obdobně je tomu u rodiny č. 36 (5 dětí). Rodina č. 18 (1 dítě) není přístupná kontaktu dítěte s biologickou matkou, dítě se v rodině necítí dobře, objevují se výchovné problémy. Domnívám se proto, že dítě bude chtít náhradní rodinu brzy opustit. Rodina č. 20 (2 děti v pěst. péči, 1 dítě osvojené) chce přijmout nejméně další dvě děti do péče, přičemž bydlí ve dvoupokojovém bytě. Dospělé děti proto budou mít potřebu vlastního prostoru. Podobnou situaci vidím u rodiny č. 21 (2 děti v pěstounské péči, 3 děti vlastní) a u rodiny č. 34 (3 děti v pěstounské péči, 1 dítě osvojené), která chce přijmout do péče další dvě děti. Rodina č. 42 (1 dítě v pěst. péči, 4 děti vlastní) je velmi početná a bydlí v malém bytě.

Pro větší přehlednost je vyhodnocení výzkumného šetření uvedeno v následující tabulce:

Rok	Počet dětí, které dosáhnou zletilosti	Počet dětí, u kterých pěstouni požadují pomoc	Počet dětí, u kterých pomoc předpokládá soc. pracovníce	Celkový počet dětí s předpokládanou potřebou pomoci
2009	4	1	-	1 (06/2010)*
2010	-	-	-	-
2011	9	1	1	2
2012	6	3 (1 OZP)**	-	3 (1 OZP)**
2013	2	-	1	1
2014	6	3	-	3
2015	4	-	1	1
2016	4	1	1	2
2017	3	1	1	2
2018	7	1	2	3
2019	9	2	3	5
2020	6	-	1	1
2021	4	2 (1 OZP)**	1	3 (1 OZP)**
2022	5	-	2	2
2023	4	-	2	2
2024	1	-	-	-
2025	-	-	-	-
2026	1	-	1	1
Počet dětí celkem	75	15	17	32

* Dítě dosáhlo zletilosti v r. 2009, učební obor však ukončí v červnu 2010 a do té doby může bydlet u pěstounů.

** Osoba se zdravotním postižením

Z výsledků provedeného výzkumného šetření vyplývá, že většina dětí, které vyrůstají v pěstounských rodinách, bude mít podporu svých náhradních rodičů i při vstupu do samostatného života. Pěstouni mají ke svěřeným dětem pozitivní citovou vazbu a přejí si, aby se děti osamostatnily přirozeným způsobem, tedy po získání vlastního

bydlení, uzavření manželství, založení vlastní rodiny. Pouze v malém počtu případů budou pěstouni spoléhat na pomoc státu, respektive městského úřadu.

Navýšení počtu dětí, které budou potřebovat pomoc podle vlastního vyhodnocení sociální pracovníce, rovněž není při rozdělení na jednotlivé roky významné a mělo by být díky dostatečným kapacitám poskytovatelů sociálních služeb dobře zvládnuto.

Zkoumanou otázkou, zda děti vyrůstající u pěstounů budou moci v náhradní rodině zůstat i po dosažení zletilosti, lze ve většině případů zodpovědět kladně. Pouze v 15 případech ze 75 pěstouni nepředpokládají další setrvání mladého dospělého v jejich rodině. Moje domněnka, že pěstouni nebudou ochotni poskytovat zázemí dětem i po skončení pěstounské péče a bude třeba většímu počtu mladých lidí zajistit pomoc institucí působících na území města Třince, se nepotvrdila.

ZÁVĚR

Bakalářská práce pojednává o možnostech následné péče o mladé osoby, které vyrůstaly v pěstounských rodinách. Uvedeny jsou instituce poskytující pomoc a služby této skupině klientů obecně v České republice i jmenovitě na území města Třince. Zmíněny jsou zákonné normy, které souvisí s problematikou pěstounské péče a následné péče. V textu práce jsou zpracovány faktory, které mají vliv na funkčnost pěstounské rodiny, na vytvoření pozitivních vztahů v rodině a ve svém důsledku i na ochotu náhradních rodičů pomáhat zletilým dětem při osamostatňování se. Empirická část bakalářské se zabývá výhledovým zjištěním počtu mladých lidí, kteří budou v následujících letech odcházet z pěstounských rodin a dále zjištěním, kolik z nich bude potřebovat poradenství a pomoc zejména při zajištění vhodného bydlení. Dostatečná kapacitní připravenost, personální i materiální, příslušných institucí by měla zabránit sociálnímu vyloučení klientů.

Následná péče o mladé lidi po ukončení pěstounské péče je ve správním obvodu Městského úřadu Třinec zabezpečována státními i nestátními organizacemi, které poskytují poradenské i pobytové služby a v případě hmotné nouze i finanční zajištění ze systému sociálních dávek. Počty mladých lidí odcházejících v příštích letech z pěstounských rodin žijících na třinecku budou přiměřené možnostem poskytovatelů služeb a nemělo by proto dojít k poškození žádného klienta.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

GABRIEL, Z. NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.

KOVAŘÍK, J. *Náhradní rodinná péče v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 167 s. ISBN 80-7178-957-7.

MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 152 s. ISBN 80-7178-637-3.

MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 380 s. ISBN 80-7178-548-2.

PETRÁŠOVÁ, J. *Odborné vedení při obnovení vztahů mezi dětmi vyrůstajícími mimo rodinu a jejich rodiči*. Sborník z VIII. celostátního semináře NRP. Brno, 2008.

SCHAFFER, H.R. *Rozhodujeme o dětech*. 1. vyd. MPSV ČR, Praha, 1994. 264 s. ISBN 80-85529-10-6.

SURYNEK, A. *Základy sociologického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2001. 164 s. ISBN 80-7261-038-4.

ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5.

VRTBOVSKÁ, V. *Moderní péče o ohrožené a opuštěné děti*. DOM o.s. Natama, 2005.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

Zákon č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje

<http://www.dumnapulicesty.cz/?page=prijeti>, ze dne 11.3.2010.

<http://www.sos-vesnicky.cz/index.php?Title=SOS%20KM%20Brno&>, ze dne 11.3.2010.

<http://www.stacionartrinec.cz/dum-na-pul-cesty/>, ze dne 11.3.2010.

<http://www.stacionartrinec.cz/azylovy-dum-pro-matky/>, ze dne 11.3.2010.

http://www.slezskadiakonie.cz/bethel_trinec.html, ze dne 11.3.2010.

http://www.slezskadiakonie.cz/azylovy_dum_pro_zeny.html, ze dne 11.3.2010.

http://www.slezskadiakonie.cz/eben__ezer.html, ze dne 11.3.2010.